

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici arguento ... ubi multa de ultimi ...

**Camargo, Ignacio de
[S.I.], 1702**

Articulus V. Quanta esse debeat certitudo judicii de valore Sacrame[n]torum, ut honestè quis agat in illis conficiendis, aut conferendis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

cujus collatione, licet formaliter, & quoad substantiam non alia sit, sed eadem regula agendi, ac in alia quavis materia, videlicet judicium rationis non aliam, sed eadem regulam primam applicans, & propoenens, nimirum voluntatem divinam; majori tamen diligentia, ac studio, teneri nos curare rectitudinem ejus, hoc est, judicii nostri, quo ad agendum dirigimur, veritatem, per quam concordet regula primæ.

174. Atqui judicium, cuius veritatem diligenter investigamus, oppositum errorem vigilanter cavingo, est judicium certius, ac firmius, per quod scilicet intellectus longius recedit a periculo errandi, adeoque tutiū, & impavidius, objectum suum amplectendum proponit. Ergo judicium, quo ad agendum dirigimur in materia Sacramentorum (& idem est de aliis similis, aut æqualis momenti) debet per se loquendo firmius, ac certius esse, quam debet esse in aliis minoris gravitatis materiis.

175. Unde tandem concluditur utraque pars resolutionis nostræ, nimirum regulam secundariam agendi (id est, judicium nostræ rationis, quo ad agendum dirigimur mediæ, aut immediate) unam esse, & eandem substantialiter, ac veluti formaliter loquendo, generaliter in quacunque materia, atque adeo in materia, de qua tractamus; haud tamen in eadem, & in aliis similibus, usurpandam eodem modo, sed cum majori potius solitudine de rectitudine ipsius regulæ, seu, quod eodem reddit, de veritate talis judicii, quod proinde per se loquendo debet esse certius, ac firmius.

176. Dixi judicii, quo ad agendum dirigimur mediæ, aut immediate: quia nihil hic solicii sumus, an judicium, per quod sententiam ferimus de valore alicujus Sacramenti, regulet immediate nostram actionem, qua ad usum talis Sacramenti procedimus, an mediæ duntaxat,

quatenus per se fundat aliud judicium immediatum, ac practicum de honestate ejusdem actionis, de quo modo differere abs re foret; utrumlibet nanque dicatur, nihil facit ad rem præsentem: nam, vel judicium immediatum, ac practicum, si forte sit distinctum, & resultans ex illo, certius esse non potest, quam judicium præcedens, ex quo resultat, unde eadem est ratio de utroque: vel quamvis certius esset, certitudo tamen ipsius ita dependet a certitudine judicii præcedentis, atque fundantis, ut nullo modo possit subsistere, nisi judicium ipsum præcedens sit etiam certius per se loquendo in hac, quam in aliis materiis, ut clarius adhuc fieri ex his, quæ subjiciemus.

Verum non quiesces adhuc, sed in re tanti ponderis, tui solitus cuperes opinor scire.

ARTICULUS V.

Quanta esse debet certitudo judicii de valore Sacramentorum, ut honestè quis agat in illis conficiendis, aut conferendis?

177. **Q**uestionem moves sane difficultem, & plusquam mediocriter lubricam; cuius tamen resolutione nos minimè indigemus ad propositum nostrum, ut ex hoc loco scilicet, doctrinæ nostræ concludamus legitimè veritatem, atque constantiam, pariterque moderni Probabilismi inconsequentiā, & falsitatem; id, quod ex infra dicendis, ubi utrumque præstabilimus, palam erit. Sed quia quæstio non modò non est inutilis, sed magni potius absolutè momenti, quæque possit haud parum ad præmissum deservire, insuperque ad doctrinæ traditæ, atque tradendæ faciliorem intelligentiam; & in hoc etiam morem Lectori nostro gerere non gravabimur, cui valde nos obnoxios fatemur, si nostrum opus legere non contemnat, dummodò à nobis mājora

jora non flagitet, quām præstare possimus pro nostra tenuitare. Parcè itaque, & cautè per varias assertiones proferemus judicium nostrum sapientiorum judicio, & correctioni ingenuo candore subiectum.

§. I.

Sepiūs, immò plerunque, licitum est uti iudicio non absolutè certo, sed pure, verè tamen probabili, hoc est, in sensu vera sententia.

178. **P**rimò igitur mihi certum omnino est, nimis errare Lydium Lapidarium, dum fidenter contendit, nunquam licere uti iudicio aliquo opinativo de valore alicuius Sacramenti, quantunvis verè probabile sit, hoc est, conceptum juxta principia nostra, ipse namque supponit, & tanquam exploratum propugnat, memoratum judicium semper in hac materia sine exceptione illa, extra casum necessitatis, debere esse penitus certum absoluta, & perfecta certitudine, quæ nimis excludat à judicante omnam deceptionis formidinem.

179. Immò verò supponit solitā confidentiā suā, oppositum esse, damnatum, & ex hac damnatione evidenter, ut ipse jaētat, sententiam nostram instat, & urget: nam vel sponre fateri tenemur discrimen præsentis materiae, adeoque nostri argumenti fallaciam; vel tenemur asserere universaliter, in nulla materia licere uti iudicio aliquo directo de actionis honestate, quod sit purè probabile, immò etiam probabilissimum, sicuti non licere in præsenti materia constat ex Pontificia definitione; quod tamen est aperte contra aliud Decretum Pontificium, nempe Alexandri VI. damnantis, inquit, hanc propositionem contra Antiprobabilitas, *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.* Ita frequenter inclitus Lapidarius intrepidissimè more suo.

Lyd. Lap.
præs. in
dict. fecit.
27.

Verūm hæc omnia palam ostendunt, quantam præcipitatio, & insconsideratio, tribuat hominibus facilitatem dicendi. Nam assertionem nostram esse evidentem, & quæ a nullo cordato Theologo, vel non Theologo, possit, vel in dubū adduci, demonstratu sit quām facillimum.

180. Alioqui Lapidarium rogemus, an Confessarius licet poenitentem absolvat, qui præbet signa ex se iussicenter doloris expressiva, suppositis cæteris omnibus ad Sacramenti valorem requisitis? Non opinor negabīt. Sed rogo iterū, iudicium Confessarii de existentia veri doloris, adeoque de valore Sacramenti, est ne ab solutè certum, & omnino infallibile, ita ut omne periculum deceptionis, omnemque timorem excludat? Nemo non stultus affirmet; nisi fortassis Lapidarius voluerit, ut nunquam Confessarius licet possit, saltēm nisi specialis urgeat necessitas, Sacramentalem abolitionem impendere, quin prius certam habeat revelationem, aut lucem aliquam supernaturalem, quæclare intueatur cor poenitentis. Videat hic novus iste Magister, quid si bi tandem optandum sit, si nolit adhuc assertionem suam aperte falsam, & absurdam fateri.

181. Quidquid autem ei libeat, nobis profectò licet evidenter concludere, ad usum licitum Sacramenti apprimè hominibus, necessarii, & maximè omnium frequentis, sufficere iudicium opinativum de ipsis Sacramenti valore, modò sit verè prudens, atque probabile, neque requiri iudicium certum absoluta, ac perfecta certitudine, quæ scilicet formidinem omnem, omneque expellat deceptionis periculum.

Omitto hīc, quod nonnunquam audī de possessione stan. in hac hypothesi pro poenitente contra Sacramentum; neque enim ineptias omnes curare debemus, aut possumus, nisi nos quoque ineptire velimus.

182. Præterea, ut Parochus, aut alius quivis, licet conferat Sacramentum Baptismatis, sufficit testimonium parentis, vel alterius personæ fide dignæ affirmantis, infantem non esse baptizatum, ut satis clare colligi videatur ex cap. *Parvulos* dist. 4. de Confessat.; quis enim amplius exigat per se loquendo? At testimonium istud fallere multipliciter potest ex errore, ex scrupulo, ex malitia, aut ex ignorantia testantis, ut facile omnes concedent. En judicium Ministri de valore Baptismatis conferendi nititur fundamento absoluto fallibili, adeoque ut sumnum potest esse probabile, non verò certum absolutè, & simpliciter. Et tamen nemo prudens, ut arbitror, Ministrum baptizantem ex præfato iudicio irreverentia, temeritatis, alicujus culpæ rerum pronuntiet.

183. Sed quoniam de Baptisma te sermo incidit, ascendamus gradatim per Sacra menta reliqua.

Unde precor Episcopus evidenter sciet, Chrisma, quo utitur in Confirmatione, & à quo valor Sacramenti dependet, esse purum recte ipsa, & incorruptum? Quis non videat, contingere multipliciter posse, ut re vera Chrisma non sit? Quid Lapidarius hic? Appellabit fortasse ad possessionem stantem pro ampulla.

184. De Sacramento Pœnitentiae jam diximus, & possemus ulterius innumeros casus afferre, in quibus Confessarii iudicium circa valorem ejus sit inculpatè falsum ob occultum defectum, vel pœnitentis, vel Confessarii ipsius, nisi otiosum id esset, cùm facile cuique se offerant.

185. Item in divinissimo Sacramento Eucharistiae confidendo non ne possunt contingere plures defectus, & substantiales quidem, vel ex parte materiae, vel ex parte Ministri, quos tamen hic moraliter, nec cognoscere potest, nec cavere, & quorum proude periculum haud imprudenter possit timere? An prop-

terè procedere licet, ac prudenter non poterit ad coniendum tremendum illud, ac venerabile Sacramentum? Sanè, si non id liceat, Sacerdotes non homines, sed Angelos duntaxat, ordinare Christus debuisset. At Sacerdotes homines naturâ sunt, licet deberent gratiâ Angeli quodammodo fieri. Tantundem facile cogitari potest in tribus reliquis Sacramentis, ut non sit nobis opus sigillatim ire per omnia.

186. Verum quid immorer? Audeo, fiderent quidem, sed neque temerè pronuntiare, raro, seu potius nunquam omnino, absolutè fieri posse (moraliter, ac per se loquendo, de providentia scilicet ordinaria) ut alicujus Sacramenti minister in eo conficiendo, seu conferendo, utatur absoluto iudicio de ipsis Sacramenti valore, quod omne deceptionis periculum, omnèque timorem excludat, adeoque, quod sit certum absolutè, constitutum videlicet ultrâ sphæram iudicii opinativi; quod ex discursu proximè factò satis evidenter apparet.

187. Et verò quoties valor Sacramenti pendet (quod plerunque contingit) ab intentione propria subjecti recipientis, vel ex hoc uno capite confessoris iudicium evadit absolutè fallibile; unde etenim Sacramenti minister citra speciale revelationem Dei poterit evidenter scire, hominem accedentem ad illud esse pium, atque sincerum, & non re vera fictum, & impium, qui nempe non recipere, sed fingere, atque irridere Sacramentum intendat: Utique externa signa, quæcumque sint, manifestantia cordis affectum, poterunt intellectum movere ad assensum illius opinativum prudentem quidem, atque probabilem: at quod movere debeant ad evidenter, & absolutè certum, nemo prudens credat.

188. En igitur, quo modis iudicium de valore Sacramenti sit onus errori; cuius tamen pericu-
lum

lum non impedit licitam, ac prudenter administrationem ipsius. Adeo verus est Lapidarius in sua propugnanda assertione, quam dicit definitam ab Ecclesia, adeoque felix ejus conatus in nostra oppugnanda sententia.

189. Igitur, quidquid ipse loquatur, concludamus indubitanter, plerunque, aut potius semper esse, licitum in administratione Sacramentorum uti judicio de ipsorum valore vere quidem probabili, arque prudenti, sed & simpliciter opinativo, quodque ex se non sufficiat ad depellendam omnem omnino deceptionis formidinem. Quid ni verò? Profectò majorem certitudinem, quam imperfectam, etiam in Sanctis Sacramentis tractandis, aut cauorem prudentiam, quam humanam, non exigit ab hominibus Deus.

190. Nam, cùm Sacraenta, licet rebus physicis constent, sint tamen quædam moralia composita, quorum constitutionem essentialem ingrediantur necesse est plures quoque actiones humanæ, & quidem singulares, internæ, ac individuae, quæ de se incertæ sunt, & contingentes, quæque ab hominibus cognosci non possint, nisi per conjecturas absolute fallibles, vix certè, aut ne vix quidem, fieri potest, ut de Sacramenti existentia practica, individua, ac reali, majorem certitudinem habeamus, quam moralem, & imperfectam, propriam scilicet judicii opinativi, vere quidem probabilis, ac prudentis, sed tamen absolute fallibilis, atque adeo aliquatenus formidolosus.

191. Ridet hic Lapidarius, quia ridiculum putat, judicium absolute formidolosum, & simpliciter non infallibile, quale judicium omne opinativum est, dicere moraliter certum. At judicio non certo, sed probabili tantum, licitum esse uti in collatione Sacramentorum, nemo Catholicus audeat affirmare, cùm hic sit procul dubio primus articulus

ab Innocentio XI. damnatus; quid enim ille ajebat, nisi non esse illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictā taurori? Immò nec ita amplè Auctores ejus id asserebant, cùm in ipsa sua assertione distincte, & exprefse caverent, ne praxi talis opinionis probabilis obviaret lex, conventio, aut periculum gravis danni incurendi. Et tamen eorum assertio cum hac restrictione damnatur. Quid ergo fiet de assertione nostra univerali, & illimitata?

192. Sed risus, & discursus Lapidarii contemnendus est, ac ridendus, & Lapidarius ipse increpandus, aut certè miserandus est, qui rem non modò apud sapientes certam, verùm & obviam, atque vulgarēm, non solum falsam, sed ridiculam censeat.

Nam quid notius, atque vulgarius, quam practica judicia prudentum de rebus agilibus, ac moralibus, concepta ex conjecturis fallibilibus, adeoque opinativa, & incerta simpliciter, paſsim ab Aristotele, D. Thoma, & à cunctis aliis sapientibus æthica doctrinæ Magistris, appellari certa moraliter, id est, non absoluta, sed imperfecta quādam certitudine, quæ propria est materiæ moralis? Hoc planè notius est quam ut ostendi fieri deberet. Ostendetur attamen postea ad pudorem ridentis Lapidarii. Sensus item articuli damnati planum, atque sincerum, mox eliciemus, qui tamen Recentioribus benignis, neque benignus sit, neque jucundus. Nunc in resolutione institutæ quæſtionis procedamus.

§. II.

Enī tamen quam maximè debemus ad veram certitudinem memorati judicii, quantum humano modo fieri possit, & quidem propensori conamine in hac, quam in aliis materiis.

193. **H**Anc assertiōnē facile omnes dabunt. Ea verò non

non pugnat cum præcedenti, sed optimè congruit eidem.

Enim verò judicium de valore, ^{194.} ^{absoluto Sacramentorum, quo regule} ^{ntur homines mediæ, aut imm} ^{diatæ, in ipsis conficiendis, aut con} ^{ferendis, propteræ certum esse ab} ^{soluta, & perfecta certitudine, neuti} ^{quam debere posuimus, quia, licet id} ^{exigere per se videatur maximum} ^{materiæ momentum, & dignitas ip} ^{orum Sacramentorum, excedit ta} ^{men modum, facultatem, & condi} ^{tionem humanæ prudentiæ, cùm} ^{vix, aut nunquam fieri possit, qua} ^{cunque adhibita diligentia, ut omne} ^{omnino deceptionis periculum sic} ^{ab aliquo homine præcaveatur, ut de} ^{veritate judicii, quo Sacramentum} ^{judicat validum absolutè futurum,} ^{prudenter formidare nō possit. Deus} ^{verò non exigit ab hominibus, quod} ^{supra facultatem moralem, & condi} ^{tionem humanam est.}

Cæterum quia humani judicii imperfecta, & moralis certitudo ad prudenter agendum ubique necessaria, indivisibile quid non est, sed quamdam etiam admittit latitudinem, quatenus per majorem conatum, vigilantioremque diligentiam adhibitam ab operante in veritate quærenda, & invenienda, quanvis moraliter, ac per se loquendo ad absolutam judicij certitudinem pertinere intellectus non valeat, potest tamen adquirere majorem quandam securitatem, vi cuius intrepidius, ac firmius adhæreat objecto proposito, longiusque constituatur ab erroris periculo: ideo, dum agitur de Sacramento aliquo validè administrando, vel conficiendo, plusquam communis studio, immo valde speciali sollicitudine, entendum omnino est quam maximam possimus certitudinem, securitatemque comparare de absoluto ejusdem valore; id nanque per se exigit ipsa materiæ gravitas, vel, ut aptius loquamur, obligatio, qua obstringimur erga Deum, & ejus voluntatem, quam profectò ne-

quaquā adæquaremus, si ad obiectum majoris propensionis divinæ propensiùs quoque non moveremur, juxta doctrinam superiùs traditam.

195. Sane, quod aliquod Sacramentum fiat re ipsa invalidum, ingentia procul dubio, & maximè specialia mala producit. Igitur ejus evènitus periculum magni a nobis momenti censeri debet. Ergo magnam debemus curam impendere eidem removendo, ac præcavendo. Utique juxta veræ prudentiæ leges, ubi periculum maius intenditur, ^{Cap. 3. de} ^{E lectio 6.} *ibi procul dubio est plenius consulendum*, ut habeatur in Jure; quæ est regula certissima, ac prudentissima, ipso rationis lumine nota.

196. Hinc consequenter dicimus: ubi de vera materia, forma, aut aliquo quocunque requisito essentiali, ex quo dependet veritas, ac valor Sacramenti, cognitionem vel certam absolutem, vel propriè accedentem ad certitudinem absolutam, aut habemus, aut possumus, moraliter loquendo, comparare, non licet nobis uti cognitione, aut judicio minus certo. Quare, si sit ad manus, vel habere facile possem materiam citra omne dubium legitimam, peccarem procul dubio, si adhiberem materiam minus certam, quamvis esset valde probabilis; quia in re tanti momenti voluntariè subire aliquod, vel exiguum, deceptionis periculum, nequit non esse contra prudentiam.

197. Porro, licet realis Sacramenti existentia, & valor absolutus ipsius, pendeat non ab hoc tantum, vel ab illo constitutivo, sed ab omnibus potius simul acceptis, quia tamen ita pendeat ab omnibus, ut etiam à singulis pendeat, ideo teneor de singulis comparare, quam possum certitudinem maximam; nam certitudo, aut incertitudo cuiuslibet constitutivi necessariè refuditur in compositum, atque adeò non potest istius existentia certa esse, si vel unius constitutivi existentia incerta sit, ut facile Philosophia demonstrat.

E 2

198. Èadem igitur diligentia curare debo veram, atque realem, cuiuslibet constitutivi, aut essentialis requisiti, existentiam, qua teneor procurare Sacramenti aliquus absolu- tam, & veram constitutionem. Immò, quanvis non possim de absolu- to valore Sacramenti perfectam certitudinem comparare, quippè valor ipsius absolutus pender ab omnibus constitutivis, de quorum singulis certus esse non possim, nisi ut summū moraliter, ac imperfectè; non tamen ideò prætermittere debo, quām maximam potuero, certitudinem de quolibet eorum sigillatim acquirere, ut minimo, quām possim, frustrationis periculò Sacramentum ipsum exponam, licet ab omni prorsus ratiō, vel nunquam, absolutè cavere, possim, ut proximè demonstratum est.

199. Dicis: hæc ex doctrina superiùs data per nimis evidentem, consequentiam deduci: quin immò per se ipsa videri tibi penitus certa, & quæ negari possint à nemine; quis enim nesciat, ex lege subjectionis, & veræ charitatis erga Deum, debe- re nos, etiam universaliter, & in quacunque omnino materia, quām maximā possimus (moraliter lo- quendo) diligentia cavere omne, vel exiguum periculum violandi legem ipsius Dei, adeòque quām, maximè eniti ad habendam notitiam certam de nostræ operationis honestate, seu, quod eodem redit, conformitate cum ipsa lege, sive voluntate divina? Hanc item diligentiam multò ma- jorem, ac propensiorem esse debere, in materia, de qua disserimus, utporè multò majoris momenti. De his te utique non anibigere. Sed scire te cupere certam, ac definitam, in ma- teria saltem præsenti, hujus diligentia mensuram, infra quam licetè non agamus, seu quam non implendo peccemus.

200. Teneo te. Probè scio, quid optes. Sed illud planè optas, quod à me obtinere non possis; immò ne-

scio, an ab homine mortali, siquidem loquatur ex homine; non enim videtur humanum, &, ut illud Po-eticum tibi objiciam, *Non est mortale, quod optas.*

Sanè me prudentiorem, atque doctiorem nullo negotio invenias, certus sum. At, qui in eo, quod op- tas, plenè tibi aliquando satisfaciat, an aliquem invenias, plurimum am- bigo: quin nullum te inventurum, vix non sum certus. Tantum abest, ut tibi id de me ipso spondere præ- sumam. Cæterum, quia, quod op- tas, plenè tibi præstare minimè pos- sum, non propterea, quod possum, quantuluncunque id sit, præstare nō debeo.

201. Igitur ultra dicta, quædam alia adnotare non prætermittam, quibus, si ad optatum scopum per- tingere omnino non possis, ad ipsum tamen propiùs accedens, minùs sal- tem perplexus, minùsque solitus sis. Èò vero libentiū in gratiam tui propositū laborem suscipiam, quod doctrina tradenda sit ex se generalis, & absoluta, quaque non inutiliter uti possis cum debita attenione, & pro- portione, pro reliquis etiam mate- riis.

§. III.

Exactæ diligentia mensura paulò adhuc distinctius insinuatur.

202. **D**enique non tam tibi certò determinare, atque taxare, quid omnino facere debeas, quām quid possis omittere, citra grave sal- tem piaculum, utcunque tibi expo- nere, saltem ex parte, nostræ inten- tionis scopus est.

203. Quoniam igitur diximus, enitendum omnino, quām maximā possimus diligentia cavere omne de- ceptionis periculum circa validam, ac realem Sacramentorum constitu- tionem, adeòque circa veram exi- stentiam omnium, & singularum, partium ipsorum, ex hac nostra af- fect-

certione sit forte, qui concludat, neminem posse licite (nisi necessitas aliqua cogat) adhibere materiam, aut aliud requisitum, à quo dependeat valor Sacramenti, nisi tantam habuerit de veritate ipsius certitudinem, ut nihil in oppositum se offerrat, ex quo, vel tenuis ulla deceptionis species, aut levius aliqua periculi umbra, se se operantis menti possit objicere. Hinc peccaturum graviter, qui uteretur materiâ verbi gratia, contra cuius reali, & veram apertitudinem aliqua extiterit aliquando opinio, vel unius gravis Anctoris, siquidem possit materiam adhibere, cuius veritas nunquam in questionem incidenterit.

204. Ceterum non id credamus, quia ejusmodi periculum per se loquendo nullum fundat prudentem deceptionis timorem, ad eoque nihil faciendum est. Enimvero, quod unus, alterve, etiam clari nominis, Doctor aliquam veritatem in questione adduxerit, aut etiam obfirmatè negaverit contra communem reliquorum consensum, per se, & ex terminis non est sufficiens, ut dubia, vel incerta, ne quidem leviter, debat reputari: alioqui planè vix aliquod principium absolutè certum, & evidens, non solum in moralibus, sed neque in metaphysicis habemus; quid enim est, vel ipso lumine naturæ notum, in quo mortales omnes ita consentiant, ut nemo eorum aliquando dissentierit. Instar miraculi planè sit summa hæc humanorum intellectuum in aliqua sententia concordia. Quod, cum sit cuique notum, & vel sola experientia certum, si otiosum planè foret exemplis pasim obviis velle ostendere, aut causas necessarias hujus discordie, plurimas quidem illas, & satis notas, sigillatim hic recensere.

205. Quoties igitur veritas Sacramenti, aut alicius ex ejus requisitis, pasim à Theologis certa esse putatur, concludique legitimè, ac proximè, ex principiis notis, ac

certis circa constitutionem Sacramentorum, opinio singularis opposita unius, vel alterius Doctoris, nullo modo estimanda est, sed center debet exotica, quæque nullum creet periculum moraliter considerabile: quare licitum erit per se loquendo, etiam absque speciali necessitate, communis illâ sententiâ uti, & ex illa procedere, quoties occasio id tuluerit, ad tale Sacramentum conficiendum, aut conferendum.

206. Sed quid, si illa singularis opinio sit recenter excoxitata ab speciale aliquod fundamentum à ceteris Doctoribus prætermisso, aut non satis considerata; maximè vero si Auctor ipsius fundamentum communis, & antiquæ sententiae diligenter se perpendisse, & incongruè diffivisse propositatur. Respondeo eventum vix esse possibilem, præsttim in materia, de qua ita loquamus.

207. Quidquid vero de hoc sit, assertio à nobis posita ad hanc hypothesin non est trahenda; in illa namque fateor nemo prudenter possit veteri, atque recepta sententia uti nisi, novo premiso, diligenter examine veritatis, opiniovis dehinc insurgentis, & fundamentorum ipsius inanitatem satis compresisset. Utique opinio quælibet, quavis nova videatur, aut singularis, si tamen ea sit, quæ in hypothesi, aut fingitur, aut supponitur, sufficiens planè est, ut fundet non exiguum deceptionis periculum, & timorem prudenter non contemnendum; nisi post prædictum examen.

208. Assertio itaque nostra solum procedit de illis opinionibus singularibus, post quas inventas, & consideratas, sententiae nihilominus oppositæ sic apud Theologos prævaluerunt, ut nulla jam de illis questione moveatur; ejusmodi antiquæ opiniones, nisi idemq; instaurerintur, & novis argumentis fulcantur, contemnendas esse censentur.

209. Verum ecce Terillus, & Recentiores post ipsum pasim (sed

La-

Lapidarius noster præ ipso, & ante omnes), quasi ex insidiis subito proudeentes, hic se se triumphabundi nobis objiciunt. Nonne, inquiunt, sententia nostra benigna Theologis communissima est? Nonne sententia rigida (sic nostram ipsi appellant) opinio quædam singularis est unius, vel alterius miserè hallucinantis, & sententia benignæ, ne sensum quidem intelligentis? Nonne viri plures doctissimi, quidquid pro illa noviter excogitatum est, diligentissimè examinarunt, & nihil invenerunt præter inania quædam sophismata, & futilles æquivocationes? Cur ergo in hæsitanter non concludamus, neque attendendam esse, neque curandam, sed intrepidè potius contemnēdam, tanquam *audaciam* (inquit Lapidarius) *contra Magistros Ecclesie*? Id patenter evincit, si quidquam valet, doctrina tua proximè tradita, nec aliis argumentis indigemus ad vestram opinionem conclamandam.

210. Audis hæc, Lector? Obstupebis opinor, & vix credes oculis tuis, dum apud Recentiores hæc, & alia similia, passim leges. Sed oro te, nihil illis movearis. En tantum argumentum ad hominem nullo negotio solviimus humanè, ac pacatissimè. Si per jocum sic arguunt, rideamus etiam nos: si verò seriò, iterum ridemus. Pluribus non est opus, nec nugis immorari nos decet, qui ad gravia, & seria tempus accepimus.

§. IV.

Non nihil adhuc extenditur assertio.

211. **I**gitur assertionem præcedentem non modò veram, certamque putamus, sed & addendum ulterius censeremus (si fortè prudenteribus non displiceamus): licet opinio negans Sacramenti valorem, aut alicujus partis, seu requisiti ipsius, realem aptitudinem, ac veritatem, non adeò sit exorbitans à com-

muni sensu Doctorum, ut plures etiam graves pro se non habeat, non ideo statim vius opinionis hujusmodi necessarius censeri debet pro talis Sacramenti constitutione, n. quia post test adhuc sententia opposita autoritatis, atque rationis adeò firmis, ac solidis argumentis muniri, ut sufficientem afferat certitudinem de ipsius Sacramenti valore, ratione cuius possit ad praxim licet, ac prudenter deduci.

212. Accipe in Sacramento pœnitentia, circa cuius constitutiva major occurrit opinionum varietas, unum, aut alterum luculentum exemplum, ex quo assertionis nostra legitimum sensum intelligas.

Commune quidem est, & satis apud Theologos receptum, dolorem requisitum, tanquam materiam propriam, & intrinsecam ad valorem prædicti Sacramenti, dummodò quoad substantiam, essentiamve, talis re vera sit, qualis est designatus à Christo Domino, expositusque à Sacra Synodo Tridentina, nullum ultra requirere certæ intentionis, aut durationis, determinatum gradum, aut modum. Oppositum nihilominus docuerunt gravissimi sanè Doctores: nempe quoad durationem, Scotus, Almainus, Cajetanus, saltem ex parte, quatenus docet, Deum aliquando expectare certam aliquam actus durationem, antequam illum accepit absolutè ad veram contritionem, ultimamque dispositionem, ad gratiam: quoad intensiōnem verò Bonaventura, Durandus, Richardus, Adrianus, Petrus de Soto.

213. Itidem Cajetanus ipse, nec non Sylvester, Angelus, (& alii fortasse non pauci, de quorum mente nunc disputare opera prærium non est) censuerunt, simplicem doloris actum, quo sub ratione quadam communī cuncta sua peccata pœnitens detestetur, non esse Sacramenti pœnitentia materiam sufficientem, & veram, sed opus esse totidem actibus, quot fuerint exponenda peccata, aut

Ecc. sal-

Trident.
ref. 14. c. 4.

saltem unico (si possibilis sit), qui cuncta , & singula peccata exposita expressè , atque distinctè detestetur. Opposita tamen sententia communis est apud reliquos Theologos .

214. Denique, ut alia mittam, accipe difficilius exemplum . Communis hodie sententia est, illum doloris motum, qui dicitur attritio, seu contritio imperfecta (de qua Tridentinum supponit, se sola non sufficere extra ipsum reale Sacramentum ad peccatorum veniam obtainendam) esse materiam veram , atque legitimam ejusdem Sacramenti pœnitentia , nec ad hoc opus esse, ut perfecta contritio existimetur à Confessario , aut à pœnitente, quidquid sit (quod alterius longè diversæ, neque parùm difficilis, quæstionis est, de qua modò non disputamus), an debeat esse vera aliqua charitas , saltem inchoata , & imperfecta .

215. Ab opposito tamen stant Doctores alii numero haud pauci , neque de trivio, ut ajunt, sed de primoribus Theologorum , videlicet Magister sententiarum , Bonaventura, Alensis, Hugo, & Richardus de S. Victore, Altisiodorensis , OKam, Abulensis , Thomas de Argentinas , Gabriel, & ejus Supplementum, Major, Adrianus , Medina, Corduba , Vega, uterque Sotus , Victoria , Ledesma , & re ipsa (ut mihi videtur) Navarrus , licet suboscure , & satis confusè locutus . En quot, quantique viri abjerunt in re ista à communis sententia , cui tamen hodie communiter acquiescitur sine ulla pænè quæstione .

216. Censeo ergo , prædictas opiniones, & si quæ alia similes sunt, neutiquam impedire, quominus Sacramentum pœnitentia suscipi , ac confici prudenter possit , secundum opiniones, seu sententias oppositas , quæ nempè ex inconcussis Catholicæ Fidei principiis adeò legitimè concluduntur, adeòque gravibus , & efficacibus , auctoritatis , ac rationis momentis , merito roborata putan-

tur, ut reddant Sacramenti veritatem satis cerram , atque compertam , quantum exigere ab hominibus possunt , & Sacramenti ipsius reverentia, & fructus, sive utilitas suscipientis; quanvis (ut jam sincè profesi sumus) exactam certitudinem istam positivè , & exactè determinare prudenter nostram multùm excedat . Dicemus tamen adhuc de illa, quantum fas sit exiguitati nostræ .

217. Dicis: non ne longius aberrimus ab omni deceptionis periculo, si à præfatis sententiis abstineamus? Cur ergo non tenebimur, cùm reverentia Sacramento debita , & gravissimum damnum spirituale ex frustratione ipsius imminens suscipienti, id jure suo postulare videantur? Sanè nos ipsi supra, veluti per se notum supponebamus , debere nos ex lege veræ prudentiæ , & subjectionis debitæ Deo , quām maximè possimus , moraliter loquendo , cavere omne deceptionis periculum , specialiter verò in materia , de qua tractamus . Hæc autem suppositio cum assertione proximè statuta pugnare manifestè videtur .

218. Resp. de præfata suppositione in vero , ac sano sensu intellecta nemini dubitare fas esse , indubitatum esse censemus . Sed neque ul latentius ipsi contradicere , sed optimè potius congruere, proximam assertiōnem existimamus . Enim verò periculum deceptionis , quod imminet in præfatis eventibus , neque moraliter æstimabile esse , neque item moraliter evitabile , judicium nostrum est , qua par est summissione , sapientiorum judicio, atque correctioni subjectum ; sed ut confidimus , minimè singulare , immò nulli prudenti , ut credimus , displicitum: quod ex alia assertione difficiiliori §. sequenti statuenda , velut à fortiori suadebitur .

Interim non moramur, neque metuimus , sæpè iteratas minas Lapidarii , qui in hæc tantum materia , ubi præter periculum violandi legem

sem Dei, aliquod ultrà damnum Proximo imminet, non utique benignum Probabilistam, sed Tutiostiftam rigidissimum agit. Quàm verò consequenter, quàm feliciter, constabit ex inferiùs dicendis.

§. V.

Difficilior assertio.

219. Pro qua istituenda præsupponendum est. Obligatio moralis (id est, quæ conscientiam obstringit) ad aliquod periculum præcavendum excludit absolutam impotentiam, supponitque essentia-liter potentiam absolutam ad id præstandum, ut lumine rationis notum est, & vel pueris, ac fæminis decantatissimum juxtà notam, ac celebrem Augustini sententiam.

220. Quò verò periculum aliquod majoris ponderis, ac momenti est, atque adeò pluris faciendum (seu quia mali majoris, seu quia faciliùs potentis contingere, & frequentiùs re ipsa contingentis), eò minor potentia requiritur, ac sufficit, ut absolutam afferat obligationem ejusmodi périculi præcavendi; hoc etenim nihil aliud significat, quàm unumquaque ex lege prudentia teneri superare difficultatem eò majorem, & adhibere media eò difficiliora, ac molestiora, ad aliquod periculum præcavendum, quò ipsum fuerit gravius, majorisque absolutè momenti. Quod ultra dubium omne positum est.

221. Præterea, ut quis non debeat cavere periculum mali, absolutè quidem possibilis, cæterum non plerunque, sed raro contingens, & infrequenter, non requiri (per se faltem loquendo) impotentiam' absolutam, ac physicam, etiam in materia præsenti, licet gravissima, ac momentosissima; sed sufficere quandam impotentiam moralem: certum quoque nobis videtur, & nisi egregiè fallimur, nemini videri non debeat.

222. Nam nemo tenetur, per se loquendo, cavere memoratum periculum per media quæque asperrima, ac difficillima, & difficultatem quamcunque absolutè vincibilem superando; quod opinor nemo negabit: & ut negaret aliquis, facile redarguetur ex statim dicendis. Id verò, & nihil aliud, significare intendimus, dum dicimus sufficere moralè impotentiam, ut absit obligatio moralis ejusmodi periculi præcavendi. Hæc ut certa præmitimus.

223. Cæterum, quia moralis impotentia non in aliquo punto fixo, ac indivisibili consistit, sed suam quoque haud parvam latitudinem habet, sicuti de morali certitudine diximus: ut regulam minùs confusam, seu magis practicam tibi tradamus, addimus. Ut periculum mali (& ad materiam istam sermonem contrahendo) erroris de absoluto Sacramenti valore, quale de se præfert ex suo genere materia moralis, hoc est, mali aliquando, non attamen plerunque, sed (ut frequenter loquitur D. Thomas) *ut in paucioribus contingentis*, sive, cujus oppositum (ut Philosophus loquitur) *ferè semper solet fieri*: ut id, inquam, periculi cavere quis non debeat per se loquendo, non magna aliqua difficultas requiritur, qualis in adhibendo medio arduo, ac molesto, reputatur, sed sufficit ut plurimum difficultas communis consistens in molestia nimiæ sollicitudinis, & anxiætatis, quæ invenitur in adhibendis mediis extraordinariis, & excedentibus consuetam diligentiam, quam adhibere solent viri probi, ac prudentes, in negotiis seriis, & gravibus.

224. Hæc assertio fortasse difficultas videatur. Et mihi quoque fatetur per se ipsam inspecta haud parum negotii facesceret, nisi piorum hominum, pariterque sapientium, consueram, ac communem præxim attenderem, de cuius honestate dubitare non audeo.

Ecc 2 Et

Aristo. 2.
Re. hor. c.
2.

225. Et verò, exempla illa, quibus ad initium articuli primam assertiōnem ostendimus, licet majori ex parte non sint hīc opportuna, cūm plerunque procedant de periculo erroris nullā, aut vix ullā diligentiā vitando; quādam tamen eorum hīc etiam valent, ut attentē intentiō liquidum fieri. Tis verò quādam alia superaddemus, quā & assertiōnis nostrā sensū illustrēt, & ejus pariter veritatem convincant, nisi totus ego desipio.

226. Sane posse aliquando, nec nimis raro, deceptionem contingere circa materiam exempli gratia Sacrosanti Eucharistī Sacramenti, dum ad ejus periculum præcavendum adhibetur tantummodò diligentia ordinaria juxta communem praxim piorum, ac timoratorum, & res ipsa per se, & experientia ipsa demonstrat. Puto autem nemo damnabit Sacerdotem celebraturum, qui, dum nullum occurrat motivum peculiare timoris, præfatae diligentiae, ac providentiae, aliorum ministrorum confisus, ampullas per se ipsum non præparet, nec sollicitè inquirat de veritate panis, & vini. Quis hīc nobis repugnet? Væ Christi Sacerdotibus, si fallamur! Est autē memoratum periculum mali longè gravissimi, in quo scilicet vertitur, non modò tanti Sacramenti valor, sed etiam Sacrificii fructus immensus, & præterea adoratio, atque adeò cultus latrīe exhibendus re ipsa creaturæ ex illius erroris suppositione: hic verò cultus idolatria est, quā est ex genere suo peccatum omniū maximum, ac gravissimum, ut non semel insinuat, supponitque M. Angelicus, ac tandem ex professo disputat, & resolvit.

227. Sit alterum exemplum. Parochus, qui oleum sacrum ab Episcopo benedictum pro ungendis infirmis in articulo mortis committat idoneo ministro deferendum, ac custodiendum, quod per se ipsum immediatē deferre, aut saltem custodi-

re facile posset, nullius culpa ab aliquo, per se loquendo, reus censeatur. Potest tamen contingere, ut minister, quia forte casu aliquo oleum benedictum effudit, ne defectus ipsius deprehendatur, admiscuerit oleū commune in aequali, aut majore quantitate, vel per errorem alium, aut similem aequivocationem culpabilem, vel inculpabilem, supponat oleum non benedictum, ex quo fieret irritum Sacramentum extrema unctionis.

228. Tantundem posset Episcopo contingere circa materiam Confirmationis, videlicet circa sacramentum chrisma ex balsamo, & oleo consecratum, & à se, aut alio Episcopo benedictum: immò & circa materiam offerendam iis, qui suscipiunt Ordines sacros, quorum attamen veritas tanti momenti est, ut ponderatione non egeat.

229. Præterea, qui per alium fidum, ac probum ab Ordinario petit, & obtinet facultatem audiendi confessiones, aut absolvendi à casibus reservatis, quam per se ipsum petere facile posset, prudenter utitur facultate prædicta, nec ullius prudentis in hoc usu, ut puto, reprehensionem mereatur. Quis verò nesciat, non esse impossibile, ut nulla re ipsa facultas absolute cōcessa sit? Et sic possent in hoc, immò & in cunctis aliis Sacramentis quāmplura exempla cogitari similia.

230. In illis verò omnibus procul dubio possent Ministri per diligentiam extraordinariam, & adhibendo media haud nimiū difficultia, si non proslus vitare omne deceptionis periculum, longius saltem illud avertere, & certitudinem comparare de veritate Sacramentorum aliquantò majorem, atque firmiorē, ut sufficienter insinuat est, & ipsa adducta exempla per se ipsa demonstrant. Credimus tamen, neminem teneri rigorosā, ac strictā obligatione (regulariter saltem, atque per se loquendo) ad peculiarem istam

D. Tho. 2.
2. q. 94. 2. 3.
corp.

istam certitudinem procurandam, neque illam exigere Christum, Dominum a ministris suorum Sacramentorum, ut necessariam ex rigore praecepti: fortè quoque, nec decens, nec expediens est absolutè.

231. Verum quid, si in re tanta miserè cæcūtūs? Misereor certè ex animo non mei tantum, meique similium, sed & aliorum plurium sapientum, ac piorum, valdeque memorum muneris sūi. Interim tam aliter non sapiam, dum me doctiores alii, aut, quæ doctrix est omnium, Petri Sedes, veritatis Magistra, aliter me sapere doceant.

§. VI.

Objectioni occurritur, & rationibus etiam non incongruis comprobatur proxima assertio.

232. **O**pponis: ergo, assertio, quam secundo loco posuimus, & §. 2. propugnabamus, falsa est, ut quæ maximè, quippè quæ aperte pugnet cum assertione proximè adjecta. Utique juxta istam assertiōnem, nec tenemur enī, quām maximè possimus ad veram certitudinem judicii de valore Sacramentorum, nec in hac materia præ aliis speciali debemus solicitudine cavere deceptionis periculum. Utrumque verò, (quod unum est) ibidem tanquam certum statuebamus.

233. Verum negamus firmiter sequelam quoad utranque partem ipsius. Evidem certitudo judicii de valore alicuius Sacramenti, quam per se, ac regulariter possumus comparare, major esse non potest, moraliter loquendo, quām quæ à nobis hic statuitur. Id exempla producta, de quorum veritate nullus, ut credimus, contendere potest, adeò efficaciter nobis suadent, ut si rationem assequi non valeremus, tenuitati nostræ imputandum, neque propterea ab asserto hoc discedendum arbitraremur.

234. Cæterū ratio quoque satis congrua non deficit. Nempe, cū Sacra menta per homines tractari, & humanis actionibus cōstitui debeat, non oportuit, ut Deus exigeret ab ipsorum ministris majorem diligentiam, quām humanam, hoc est, quām homines probi, ac cordati adhibere solent communiter in negotiis seriis, & gravibus; neque certitudinem aliam majorem, quām moralem, & imperfectam, qualis exposita à nobis est, & multò adhuc magis mox exponetur.

235. Hujus mensuræ, moderata quidem, cæterū æquæ, ac rectæ, ut putamus, plures certè rationes, ac congruentiæ satis opportuna cogitari facilè possunt.

Nimirū usus Sacramentorum est de se valde frequens hominibus, & ministerium proprium, ordinariū, ac veluti moraliter continuum. Ministris ad id deputatis: aliundè verò maximè fructuofus, & mirificè utilis, aut etiam necessarius, humanæ infirmitati, propter quam adjuvandam, ac roborandam, Sacra menta instituta sunt à Nostro benignissimo Salvatore. Non expediebat autem, ut ipsorum tractatio nimis foret hominibus onerosa, quæque magnam, ipsis afferret solicitudinem, & anxiatatem, ne ab usu eorum retraherentur, si valdè extraordinarium agendi modum adhibere deberent in actione frequenti, & de se admodū ordinaria, unde periret fructus, & finis, quem intendit directè, & principaliter (post gloriam suam) Sacramentorum ipsorum Auctor. Debuit igitur cura, ac diligentia, in ipsis Sacramentis cōstituendis, atque tractandis, sic mensurari, atque temperari, ut & eorum debita reverentia, & simul hominum infirmitati, necessitatì, & utilitati, inspecta propria ipsorum conditione, & ordinario operandi modo, attendatur, & consulatur. Utique verò fini congruere satis videtur diligentia, quæ à nobis est designata.

Ha-

236. Habes exemplum peropportunum in Missæ Sacrificio tremendo, ac sacrosancto, cuius, si seorsim, aut unicè, debita reverentia attendatur, parùm profectò foret duas, aut plures continuas horas celebrazione ejusdem insumere: hoc tamen tempus juxta rectam rationem (utinam plerunque non contra!) valde contrahitur, & coarctatur, propter infirmam hominum conditionem, qui & Sacrificium ipsum offerre, & eidem debent assistere: ita quidem, ut habita utriusque ratione, certa quadam, communiter, mensura temporis designetur satis moderata, ac benigna, nec nimium hominibus gravis, vel mediocriter saltam pii, ac religiosis. Utique impiorum, ac indevotorum ratio non est habenda, nisi in judicio Dei, quod multò procul dubio imminent terribilius Sacerdotibus (heu!) plusquam multis nimis in celebrando liberalibus, qui ne forte displiceant irreligiosis laiculī hominibus, vel in tremendo ipso propitiationis altari, Deo, ac Judici suo displicere non timent. Hoc observiter, ab aliis dignius tractandum.

337. Scilicet divina sapientia,
Ex Sap. 8. Attingens à fine usque ad finem, & disponens omnia suaviter in numero, pondere, & mensura, cunctas in fines proprios creaturas suas perducit, singulis se se attemperans secundum propriam eorum conditionem. Ergo, quemadmodum per irrationales non unos, & eosdem causat effectus, sed diversos, ac varios juxta naturam propriam, & vires singularum: ita etiam intellectuales, et si in eundem finem, diverso tamen modo perducit secundum conditionem ipsorum.

238. Alia profectò obsequia (maxime quoad modum agendi) exigit ab hominibus, alia ab Angelis Deus, alia à Beatis, alia à viatoribus, Quoniam ipse cognovit figuratum nostrum, & tenebras, quibus obvolvimus, dum lutea ista vasa portamus. Sic etiam Rex humanus, aut Princeps, aliter à proceribus, & urbanis,

aliter ab agrestibus, & rusticis hominibus attenditur, & honoratur. Et tamen omnes pariter impariter agendo obligationis propriae mensuram adimplere posunt, ac debent.

239. Accedit, quod Ministri Sacramentorum ex eorundem administratione nullum commodum sibi spirituale capiunt immediatè, ac directè, quantum est ex vi ipsorum Sacramentorum. Aliunde verò, cum ad hoc munus suscipiendum, & obendum, nemo per se obligetur ex lege Dei, sed ex libera potius electione, ac mero desiderio magis Deo placandi in animarum salute procuranda, acceptetur (non hic attendimus, aut curamus turpem multorum ambitionem, & quæstum, qui non quæ Jesu Christi, sed quæ sua sunt, querunt) sanè, si extraordinariam, & exquisitam quandam diligentiam adhibere semper deberent ad caverendum quocunque, vel exiguum periculum erroris, circa singulas partes, aut requisita Sacramentorum, fieret ipsis eorundem administratio ultra modum molesta, & onerosa, occasioque frequenter labendi, & offendendi.

240. Hinc verò, quid accideret, nisi ut sapientes, ac timorati omnes semper, aut ferè semper, munus hoc vehementer aversarentur, & suscipere detrectarent? Unde (quod necessarium consequens est) eos tantum ministros Ecclesia Christi haberet, qui lucris temporalibus inhiant, & yenalem animam habent, nempe, qui aeternæ suæ saluti commoda carnalia præponunt, & inanem hominum gloriam. His verò, non pastoribus, sed lupis, non custodibus, sed prædonibus, oves suas dilectas Christus commiserit? Profectò, nec eam salutem, nec ipsorum Sacramentorum debitam reverentiam curasset; cum tamen aliquam eorum negligere in infinitam ejus sapientiam, atque bonitatem non cadat.

241. Cæterum estò (quod difficile est), non defuturos adhuc Eccl-

clesiæ Sanctæ, Ministros verè religiosos, ac pios, qui munus hoc sponte susciperent. Enim verò, cùm nequeāt humanam conditionem exuere, si ex proprio suo munere obstrueri sint ad operandum jugiter, & ordinariè, modo nimis difficulti, ac planè extraordinario, qui sanè humanam conditionem excedit, ipsa profectò nimia sollicitudo, & continuus timor errandi pareret anxiatem, & turbationem, ut scrupulosis contingit; unde sæpius offendenter vel inviti, frequentiùsque re ipsa defleterent ab scopo sibi præfixo: sicut infans, qui viam non satis firmis gressibus agens, sibi quidem relitus rectâ progreditur, & , quanvis tardo gradu, ad terminum tandem accedit; si tamen nimium festinus incedere, & ultra suum modulum properare cogatur, singulis pænè passibus titubat, offendit sæpius, labitur frequenter, & sic vel nunquam, vel multò seriùs, ad destinatam metam pertingit.

242. Non ergo melius provisum esset, immò multò deteriùs foret consultum, & animarum utilitati, & reverentia Sacramentorum, per obligationem strictam cavendi diligètiùs deceptionis periculum, quām à nobis manet expositum. Equidem, si jumento plus oneris imponas, quām vires ejus ferant, succumbit, & , cùm totum non possit, nihil portat.

§. VII.

Modica parænesis, valde tamen notanda, pro morum doctrina tradenda.

243. **E**T hæc ratio notanda multum est pro tradenda morum doctrina generaliter in quacunque materia, ne plus justo ab extremo nimia indulgentia declinare volentes, ruamus in extremum oppositum nimia severitatis, & rigoris, quod non est minùs moribus extitiale, quippè quod, licet viâ diversâ,

eundem tandem causat effectum relaxationis legum divinarum. Utique, velle ultra modum restringere, non est restringere, sed laxare; nam ut sapienter aiebat Nazianzenus, *virtutem defectus, & excessus per quæ latè befaicit, non secus ac regulam additione aliqua, aut subtractio.*

Nazian.
Orat. 26.

244. Quo in genere profectò plurimùm peccant, non modò Janseniani, qui Calvinianum virus male dissimulant sub specie Christianæ severitatis; verùm etiam haud pauci viri Catholici, qui intentione longè diversa, & zelo fano, ac pio, non tam secundùm scientiam, dum nimiam laxitatem Probabilismi immoderato ardore insectantur, regulam agendi, aut te ipsa, aut terminis, & vocibus (quod magis credo, & de plerisque certum mihi est) adeò severam, & strictam consignant, ut veritatem ipsam, quam adeo enixè suadere moluntur, odiosam potius cunctis, ac planè incredibilem faciant: qui sanè infelix est, & omnium pessimus laxandi modus, sub obtentu nimirùm, immò cum pia, ac sana intentione pietatis, & justitiae fovenda, justitiam ipsam impossibilem facere, indeque legum omnium contemptum inevitabilem, ac necessarium. Adeò verum est illud, *In vitium dicit culpa fuga, si Horat. caret arte.*

245. Ars autem hoc in genere, non alia est, quām humilis subiectio, & conformitas, tūm in docendo, cùm in operando, ad unicam rectitudinis regulam, scilicet voluntatem Dei: ut nempè leges ejus rectissimas, atque sanctissimas neque laxemus, neque restringamus, ultrà quām Deus ipse restrinxit, aut laxavit, cùm non magis, quin multò minùs, datum nobis id sit, quām solis cursum regere, aut Calorum motum taxare. *Mensuram serva: modus in re est optimus omni.* Hic verò non optimus tantum, sed & necessarius omnino.

246. Nemo igitur sibi frustrè blandiatur de restricta moderni Proba-

Hesiod.

babilismi regula nimis laxa, si tamen illam sine modo restrinxerit, & non cum debito prudentiae moderamine, id est, non ex ingenio, aut arbitrio proprio, sed, ut supra ajebat Apostolus, Secundum mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus; utraque nanque viâ, nimis tum laxando, tum restringendo, si praeter hujus regulæ mensuram fiat, deflextimus à via veritatis, adeoque à regula veræ rectitudinis, & (ut inquit Hieronymus), Si à recta via paululum declinaveris, non interest, utrum ad dexteram vadas, an ad sinistram, cum verum iter amiseris.

2. Ad Corin. 10.

Hierony. in
c.6. Math.

Horat.

Prov. 21.

Bern. li. 2.
de confid.
propius ad
fin., quam
ad med.

247. Porro nihil sapientius, nihil verius Ethnici dicto, Est modus in rebus, sunt certi denique fines, quos ultrà, citrèque nequit consistere rectum. Non ergo licet nobis in designanda regula agendi hos certos fines ultrà, citrèque præterire, alioquin non regulam, sed errorem trademus, quo non in vitam homines dirigantur, sed in æternam mortem præcipitentur; ut enim Scriptura nos docet, Vir, qui erraverit à via doctrina, in cœtu Gigantum commorabitur, id est demonum, ut Salazarius noster ex communi Interpretum mente exponit in eundem locum, qui de hac morali doctrina intelligi communiter solet. Utique viam Cœli per errores probabiles, & reflexiones Probabilismi, Scriptura Sacra non docet, neque SS. Doctores agnoverunt, ut satis clare patet, vel ex proximè datis verbis Hieronymi, cui alii omnes perpetuò consonant.

248. Modus ergo in tradenda morum doctrina (id est, medium realis veritatis) tenendus nobis omnino est, si rectum tenere velimus. Tene medium (inquit Bernardus), si non vis perdere modum. Locus mediis tutus est. Medium sedes modi, & modulus virtus. Omne extra modum habitationem sapiens exilium reputat. En horrendum, & formidandum. Doctorum moralium periculum, ob quod salubriter admonemur, Nolite

plures magistri scripsi, fratres meis scientes, quoniam magis iudicium sumitis. Jacob. 3.

249. Quam magnum sit, quamque verè timendum hoc docendi periculum, præsertim in materia fidei, & morum, quamque frequenter soleat accidere, ut dum ab uno errore volumus sine modo refugere, in errorem oppositum miserabiliter impingamus, Augustinus non modò auctoritate sua confirmat, sed etiam plurimis productis exemplis, & experientiis in Ecclesia Catholica non minus miseris, quam frequentibus, luculenter, ac fuse demonstrat.

250. Errant (inquit) homines non servantes modum, & cum in unam partem procliviter ire coperint, non respiciunt divina auctoritatis alia testimonia, quibus possint ab illa intentione revocari, & in ea, quæ ex utrifice temperata est, veritate, ac moderatione consistere. Nec in hac rectitudine, de qua nunc quæstio est, sed etiam in aliis multis. Nam quidam intuentes &c. Subjicit postea plurima exempla, quibus nos alia plura haud minus miseranda post Augustini tempora facile possemus adjicere, nisi nimis forent notoria.

251. Hæc seriò videant, & maturè considerent, qui immoderato ardore Probabilismum impugnantes in Tutorismum Jansenismi problem (sive spuriam, sive legitimam, à Jansenianis rāmen certò progenitam), vel re ipsa, vel saltem incautis vocibus, non parvo detimento veræ doctrinæ morum, aut deflexere, aut vulgo deflexisse putantur.

252. Nemo igitur (concludat Nazianzenus) sapientior sit, quam convenient, nec lege exactior, nec luce splendidior, nec normâ rectior, nec præcepto divino sublimior. Ecce quanta præsumptio, quantum sit crimen præter legem docere. Quis hic non horreat docendi munus, nisi iussus à Deo doceat? Verum de his ubi in ultima Operis parte. Nunc ad nostrum propositum regrediamur, à quo tantillum, puto non inutiliter,

ter, per occasionem digressi sumus.

§. VIII.

Posterior pars sequelæ objectionis
oppositæ propulsatur.

253. **I**gitur congruentiæ, & rationes à nobis insinuatæ (quibus, si placeat, alii subtilioris ingenii facile plures alias adjicient), sicut se solis assertionem nostram neutinquam nobis persuadere sufficerent, ita communi piorum praxi, & exemplis productis roboretæ, ac fulcitæ, satis, ut credimus, efficaces sunt ad eam ostendendam, atque firmandam, ut citrā omnem temeritatis notam illius veritatem absolutam firmiter sustinere valeamus.

254. Non igitur destruimus assertionem, quam §. 2. propugnavimus, nempè enitendum, quā maximè possumus, ad veram certitudinem judicij de valore Sacramentorum: immò constanter illam hic, & ubique ut indubitatam tenemus. Censemus attamen, certitudinem istam, & diligentiam maximam in ea procuranda, quam adhibere semper debemus, juxta proximam hanc assertionem intelligendam esse, & exponendam, neque debere, aut posse majorem esse, vel exactiorem, moraliter, ac per se loquendo: id, quod præfatis exemplis, & rationibus videtur nobis satis persuaderi. Quod sicut fortè imparia, & minùs efficacia videantur ad tam difficilem assertionem suadendam, licet per nos in suo sensu abundet, dummodo nos patiatur sensum istum tenere, quem absolutè verum putamus.

255. Cæterū nunquam fiet, ut acceptemus posteriorem partem sequelæ, quæ ex assertione nostra malè deducebatur, nimirū diligentiam adhibendam in cavendo erroris periculo, & (quod èdēm redit) judicij certitudinem de veritate objecti, exactam ad honestè operandum, eandem esse ubique, neque debere ma-

jorem postulari in hac, quā in aliis materiis. Id verò nos cum primis falsum, & absurdum censemus, quippe quod aperte repugnet principio ex te evidenti, & ubertim à nobis exposito, ac firmato per articulos præcedentes. Sed neque rectè colligi ex assertione nostra, haud difficulter potest ostendi.

256. Certè, etsi diligentia adhibenda communiter, etiam in hac materia, ad cavendum periculum, deceptionis, non excedat humanum, & ordinarium agendi modum, quo in negotiis seriis, ac gravibus, viri cordati, ac probi se gerunt, ut exemplis appositis, & congruentiis etiam, nisi fallimur, non importunis, comprobatum à nobis est; istamen ordinarius modus agendi non excludit, immò depositit, majorem vigilantiam, & curam, ubi periculum erroris vitandi majoris apparuerit momenti; hic enim est humanus, & ordinarius agendi modus proborum, atque cōdatorum, juxta veræ prudentiæ, & charitatis leges: nam, quod veritas judicat præponendum, id charius amplectendum ordo postulat ^{Sup. a. 3. §.} charitatis, quod supra Bernardus docebat.

257. Et verò exempla ipsa, quæ superiùs producebamus ad nostram assertionem suadendam, si attentiùs inspiciantur, hunc prudentiæ respectum minimè excludunt, sed aperte potius præferunt.

Enimvero Ministri Sacramentorum licet utuntur operâ, ac ministerio aliorum Ministrorum inferiorum, in rebus absolutè necessariis ad Sacraenta ipsa confienda, custodiendis, ac præparandis, neque tenentur, per se loquendo, & ubi nulla ratio peculiaris occurrit, anxiè, ac sollicitè examinare, aut per se ipsos immediatè curare (etiam si possent non difficulter) veritatem materia sibi apposita; sed ministrantium prudentiæ, ac diligentia non imprudenter fidere possunt.

258. Sed enim in hoc etiam

Fff agen-

agendi modo, qui sane ex suo genere ordinarius est, & humanus, adeoque absolutè fallibilis, non prætermittitur respectus debitus ad gravitatem hujus materiæ, nec abolutè deficit diligentia specialis cavendi deceptionis periculum ipsi materiæ proportionata: tum, quia præfati ministri inferiores speciali cura eliguntur ab ipsis superioribus ministris (si secus fiat, non de his loquimur: iudicium suum portabunt utriusque), nec nisi diligentibus, ac timorati ad ministerium hoc admittuntur juxta mentem, & rectam Ecclesiæ Sanctæ gubernationem: tum, quia (quod inde necessariò consequitur) ipsi etiam agnoscunt, dignèque aestimant suscepti ministerii momentum, in eoque curando, ac sine defectu adimplendo, plus quam vulgarem exhibent diligentiam pro materiæ, quam tractant, gravitate.

259. Ecce modus agendi in materia Sacramentorum (utique ex suo genere moralis, & humanus, adeoque absolutè fallibilis) non negligit juxta nostram doctrinam specialem materiæ gravitatem, nec prætermittit curam ipsi commensuratam, per quam scilicet deceptionis periculum, etiam humano modo, diligentius caveatur. Cæterum oro te, ut ad ea, quæ tibi de re ista subjecimus, animum diligenter intendas.

§. IX.

Diligentiam potissimum adhibendam qualiter docemus à Deo?

Sup. §. 6. 260. **H**umano modo, diximus (quod supra per humanam diligentiam notanter, & signanter expressimus): nam diligentia, & studium nostrum pro cavendis periculis, & erroribus, præsertim in rebus moralibus, cui tenemur ubique maximè incumbere, & cui potissimum fidere debemus, est accessus ad Deum per vitæ puritatem, & frequentem ad ipsum orationem, quia

Sine ipsis lumine nemo valet ad lumen veritatis usquequaque pertingere. S. Tho. in proem. ad Opus. de ufo.

261. Sunt tamen aliqui (nescio cuius spiritus), qui recursum ejusmodi sapere dicant spiritum hæretorum, qui ad illuminationem, & internam cordis motionem, cuncta sibi agenda devolunt. Veruntamen insulsa hæc cogitatio palam facit homines istos, neque se ipsis verè, neque suam insufficientiam homines propriam agnoscere; quid enim homines habemus ex nobis, nisi mendacium, & peccatum? Aut quis nos veritatem, & legem suam docere potest, nisi ille, cui dicitur, *Dens meus, illumina tenebras meas: Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus mens es tu?* Nonne *Vani sunt omnes homines, in quibus non subsistit scientia Dei?* Nonne *Error, & tenebra peccatoribus concreata sunt?* Nonne *Sufficiens est ad scientiam nostram ex Deo est?*

262. Sed verò relinquamus homines istos, qui suo proprio ingenio, & industriâ nihil non se posse arbitrantur; quibus jure cum Christo dicere possumus, *Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei: nam de hoc in decursu multa sumus diceturi.*

263. Hic cum verè sapientibus supponamus, non omittendam quidem industriam, atque diligentiam humanam, & specialem ipsam in hac materia: pro momento periculi vivendi, juxta ea, quæ nuper expenderamus. Cæterum diligentiam, & industriam, quæ facit maximè ad cavyendos errores, assequendamque veritatem, & honestatem nostrarum actionum, adeoque, cui debeamus potissimum inniti, esse accessum ad Deum per vitæ puritatem, & innocentiam, per jugeque orationis fluidum, juxta illud Prophetæ, *Accessus ad Deum, & illuminamini, & facies vestra non confundentur: Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum.*

In

264. In diligentia ista peculiari (quam possumus, si placeat, appella-re Christianam, ut illam distingua-mus hoc nomine ab ea, quam huma-nam dicebamus) potissimum appar-ere debet vigilancia, & studium spe-ciale, quo excellere tenentur Christi Ministri in Sanctis Sacramentis Ec-clesiae conferendis, atque tractandis, inque omni periculo deceptionis, & frustrationis ipsorum præcavendo.

265. Porrò hujusmodi studium in omni actione nostra morali fir-missimum, & unicum præsidium est humanæ infirmitatis, & ignorantie, quo nempè vanæ, ac timidæ cogita-tiones, incertæque providentiae no-stræ solidantur, atque firmantur; non enim possunt fallere promissiones di-vinæ, quibus pagina sacra plena est: *Petrite, & dabitur vobis, querite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis.* Quantò magis Pater uester de Cælo dabit spiritum bonum petentibus *se: Si quis autem uestrum indiget sa-pientiam, postulet a Deo, qui dat omni-bus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.* Postulet autem in fide nibil hesitans. *Qui querit legem, re-plebitur ab ea.* Pax multa diligenti-bus legem tuam, & non est illis scan-dalam. Non delinquet omnes, qui spe-rant in eo. Tunc non confundar, cùm perspexero in omnibus mandatis tuis. Inquirentes autem Dominum, non mi-nuentur omni bono. *Qui confidunt in illo, intelligent veritatem.* Nonne vides, quām magnam possumus per diligentiam istam comparare secu-ritatem nō aberrandi à via veritatis, nec deficiendi in munere nostro; ni-si fortè fidem non damus Deo toties loquenti, & spondenti.

Psal. 93.

266. Quid verò tota humana diligentia, & industria mortalium valeat, si cælesti hoc præsidio desti-tuantur; haud minùs luculenter, & frequenter, Deus ipse nos docet. Audi alioqui quid sentiat de se ipso mortalium sapientissimus, eruditus à Deo: *Ego... homo infirmus, & ex-i-gui temporis, & minor ad intellectum*

Psal. 38.

Psal. 115.

Prov. 4. 15

Sap. 1.

267. Hæc est Theologia, quam Deus docet nos de invenienda morali veritate, & hic est spiritus ejus: à quo nec latum unguem abire posse spiritum Catholicæ Ecclesiae, nemo verè Catholicus inficietur. Lege pre-cor attente orationes piissimas, ac devotissimas, quibus illa frequenter in Missali, & Breviario, divinum implorat auxilium, & implorare nos omnes docet, pro nostris dirigendis actionibus; & facile cognosces, si ex Deo es, quid de te ipso possis confi-dere, & ubi tuam debeas spem reponere, an nempe in tua industria, stu-dio, vel ingenio, an in auxilio potius gratiæ divinæ.

268. Accipe in specimen aliquas, quæ me fateor, dum lego, valde de-lectant: *Mentes nostraras, quæsumus Domine, lumine tue claritatis illa-stra: ut videre possumus, quæ agenda sunt; & quæ recta sunt, agere valea-mus: Deus, à quo bona cuncta proce-dunt, largire simplicibus tuis: ut co-gitemus, te inspirante, quæ recta sunt, & te gubernante, eadem faciamus: Deus, à quo sancta desideria, recta consilia, & justa sunt opera: da servis &c. Largire nobis quæsumus Domine,*

Eccles. Ca-

tho in Bre-

via. & Mif-

sal. Roma

F ff 2 sem-

Luc. 11.

Iaco. 1.

Eccli. 32.

Psal. 118.

Psal. 33.

Psal. 118.

Psal. 33.

Sap. 3.

Sap. 9.

semper spiritum cogitandi, quæ recta sunt, propitius & agendi, ut qui sine te non esse non possumus, secundum te vivere valeamus: Custodi Domine, quæsumus, Ecclesiam tuam propitiatione perpetua: & quia sine te labitur humana mortalitas, tuis semper auxiliis & abstrahatur à noxiis, & ad salutaria dirigatur. Deus in tespertantum fortitudo, adesto propitius tuocationibus nostris: & quia sine te nihil potest mortalis infirmitas, praesta auxilium gratia tua, ut in exequendis mandatis tuis, & voluntate tibi, & actione placeamus: Sancti nominis tui, Domine timorem pariter, & amorem fac nos habere perpetuum: quia nunquam tua gubernatione desituis, quos in soliditate tua dilectionis instituis.

269. Prolixus fortè videar aliquibus: haud tamen multum verear displicere Lectori meo, si verè pius est, & hujus magna Matri Ecclesiæ spiritum se gaudet habere. Cæterum quisque accipiat, ut volet: sancè doctrinam istam opportunam hic esse facile appareat. Quàm fuerit autem firmiter stabilienda divinâ, ac infallibili auctoritate, apparebit etiam inferius, ubi ex hoc loco fortiter pugnandum est adversus Theologos Recentiores, tum Jansenistas, tum Probabilistas, qui per vias diversas, quin & extremè oppositas, uno tamen agmine facto, simul ad congressum venientes, intentione dissimili, simili tamen impetu pugnant, atque violentas simul, & inimicas manus eidem inferunt veritati; qua nulla in tota morali doctrina majoris inveniatur momenti.

270. Jam verò, quòd ministri Sacramentorum in ipsis conficiendis, atque tractandis, specialiter debeat esse solliciti pro ejusmodi lumine, & auxilio divino procurando, nemo prudens non videat; id enim adeò clarè per se ipsum, & alio quovis argumento secluso, ministerium ipsum ostendit, ut ulteriori aliqua probatione, aut ponderatione non egeat, supposito principio capitali,

quod per superiores articulos adeò copiosè, ac solidè stabiliimus, & evidens esse monstravimus,

271. Audi, Christi Sacerdos, & disce à bono Ecclesiæ Magistro, periculum animæ tuæ, & orationis necessitatem: Si pro se unusquisque vix ^{Aug. li. 50.} Homil. 7. poterit in die judicii reddere rationem, quid de Sacerdotibus futurum est, à quibus sunt omnium animæ requirendæ? Et ideo considerantes periculum nostrum, orate pro nobis. Hæc non alius, quàm ille Summus Doctorum Doctor, Augustinus. Vide, quantum tu ipse pro te ipso debeas orare.

272. Enim verò ad honestè, & prudenter agendum, duo, teste Bernardo, ubique nobis sunt necessaria, nimirum *unctio*, & *lectio*, quibus internam mentis illustrationem, quæ per orationem acquiritur, & insuper studium, atque industriam humanam, significat Doctor Mellituus: *Unctio* tamen (ait ipse) *magis necessaria*, quippe quæ sola docet de omnibus, & sine quæ, ut ajebat Doctor Angelicus, *nemo valet ad lumen veritatis* ^{D. Thomas} *usquequaque pertingere*. Cùm igitur ministri Sacramentorum, ut suo munere ritè fungantur in corundem administratione teneantur peculiari solicitudine cavere omne deceptionis periculum, consequens est, ut debeat peculiari quoque conatu per vitæ puritatem, & honestatem, per jugeque orationis studium accedere ad divini luminis fontem, ut ab eodem illuminari mereantur. Id utique significat, vel ipsa sensibilis *unctio*, qua ex more Ecclesiæ in sui ordinatione specialiter Deo conseruantur.

273. Porrò, ut ait Christus Dominus in Evangelio, *Qui ambulat in tenebris, nescit, quo vadat, sive*, ut ajebat Sapiens, *Nescit ubi corruiat*. Ergo, qui ex peculiari munere suo tenetur peculiari diligētia cognoscere viā, qua graditur, & vitare calum in illa, non potest pariter non teneri ad peculiarem curam, & studium, fugiendi tenebras, & quærendi lumen.

Ioan. I.
Ioan. 8.
cem nimis Christum ipsum, qui
est Lux vera, quae illuminat omnem
hominem, & quæ de se pronuntiat
absolutissimè, *Qui sequitur me, non
ambulat in tenebris, sed habebit lu-
men vita.*

§. X.

*Specialem hanc diligentiam, cui Sa-
cramentorum ministris peculiariter
est insitendum, non tam onus, quæ
oneris levamen, & esse, & censi-
dere.*

Sup. 9.6.
274. **N**ec verò peculiaris hæc
obligatio, qua dicimus
ex proprio munere suo obstrictos es-
se Christi ministros ad peculiarem
vitæ puritatem, frequentisque ora-
tionis studium, onus est illi simile,
de quo supra differebamus, ne quis
fortè nos arguat inconsequentia. Sa-
nè onus hoc non gravat ministrum.
Sacramenti in commodum aliorum
duntaxat; sed immediate potius, ac
directè in ingens, immò in summum
spirituale bonum ipsius.

275. Præterea ex se non parit
anxietatem, & turbationem, sed
spiritualem lætitiam, & internum
animi gaudium, ex quo procedit
vera libertas, non carnis, sed spiri-
tus, ajente Apostolo, *Ubi spiritus
Dei, ibi libertas.* Unde tandem re-
verà non est contra moralem, &
humanum agendi modum, (quod
durum, ac violentum est); sed poti-
ius hominum infirmitati valdè
propitium, ac consentaneum, quippe
quod vires nō tam premat, quām
tribuat; est enim, ut ajebat Bernar-
dus, *Onus exonerans instar rotarum
currus, & instar volatilium alarum,*
quod nempè vires præberet ad se, &
ad alia onera portanda. Vide Au-
gustinum (ex quo Bernardus didi-
cit) hoc argumentum mirificè ver-
santem.

276. Nimis diligens oratio-
nis studium, & familiaris cum Deo
conversatio, conscientiam, dum

illuminat, mundat, atque lætitiat
juxta illud Prophetæ, *Accedite ad
Deum, & illuminamini: & facies ve-
stra non confundentur: conscientia ve-
rò munda, & exhilarata, non solùm
orationem onus non reputat, immò
semper ad ipsam magis afficitur, &
mirificè illâ delectatur: Ipsa mundi-
ties cordis tui delectabit te, & faciet
te orare, ait Augustinus propriâ ex-
perientiâ doctus. Adeò non grave
onus oratio est, sed oneris potius le-
vamen. Quare, qui ex illo familiari
suo, & specioso benignitatis prætex-
tu, orandi obligationem nimis ex-
tenuant, & ad nihilum pænè redi-
gunt, ut legis onus levius, ac facilius
fiat hominibus, perinde mihi facere
videtur, ac si quadrigæ unam, aut
plures rotas auferant, ut plaustrum
levius ad portandum fiat, aut si pen-
nis aves spolient, ut sint expeditio-
res ad volandum, quibus uterque cæ-
lestis Doctor, Augustinus, atque Ber-
nardus, similitudinibus utitur.*

277. Non igitur hoc onere Mi-
nistri Ecclesiæ supra modum grava-
ri, sed alleviari potius censendi sunt.
Quomodo nanque onus nimis gra-
vans dicatur intimum commertium
cum Deo, in quo nimis *Vivimus,* ^{Act. 17.}
& *moveamur, & sumus, & cui nisi ac-
cedamus, nihil nisi vanitas sumus?*
Ideò Dominus ipse, *Qui nos (ut ait
Ecclesia) mirabiliter condidit, & mi-
rabilius reformavit, utrumque verò* <sup>Eccle. in
Off. ordi-
nar. Missæ.</sup>
*ut verè vivamus, verè vitæ princi-
pium, fontemque unicum, & viam
pariter ad ipsum inveniendum, pri-
dem nobis ostenderat per Prophe-
tam dicentem, *Querite Deum, & vi-* ^{Psal. 33. &}
vet anima vestra: Querite Dominum, <sup>104. Aug. in
illa verb.</sup>
& confirmamini: querite faciem ejus <sup>Querite, &
invenietis.</sup>
semper. Querite (ait Augustinus) per
orationem; neque enim alia est via
*quærendi, & inveniendi.**

278. Sed quia *lassari* potius in ^{Sap. 5.}
via iniquitatis, & mori tandem mi-
ferè maluimus, ideo *Ille, qui solus* ^{Aug. ferm.}
neverat mortuos, & poterat facere ^{11. de verb.}
vivos, quique, ut ipse testatur, venit ^{Dom.}
ad hoc ut vitam habeamus, & ut ^{Ioan. 10.}
abun-

Ioan. 7.
Ioan. 11.
Math. 11.

abundantiūs habeamus, eundem vitæ fontem, non jam querendum tantum, & inveniendum, sed, & sicutem nos, & querentem, iterum per se ipsum clarissimè demonstrat non semel: *Si quis sit, veniat ad me: Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Ecce non modo vitam, sed & vitam felicem (quantum infelix nostrum exilium patitur), id est, simul cum requie, & vero laborum levamine, in accessu ad se ipsum Dominus nobis offert. Quis igitur exercitium orandi, quo accedimus ad Deum, nostram vitam, & requiem, reputet onus ultra modum nos gravans?

279. Audire mihi videor (expertus loquor) quosdam sciolos pænè irridentes nos, & ajentes, hoc esse concionari ad populum, non cum Theologis disputare: hæc omnia, quæ producimus, in vulgaribus libris spiritualibus, vel imperitum quemque invenire facile posse: se verò assuetos esse libris Theologicis, qui more Theologico disputent, & argumentis Theologicis utantur.

280. O vos præclaros Theologos, quibus libri vulgares spirituales valde sapientum, ac piorum hominum Theologici libri non sunt, & quibus sacræ paginæ verba, ac doctrina SS. Patrum ex sacra pagina semper loquentium, non sunt argumenta Theologica! Fateor in libris recentium Probabilistatum parum, aut fere nihil invenire de his sit. Jam, si solum hi libri apud vos Theologici sunt, fatemur libros spirituales Theologicos libros non esse. Sed quid ubique Apostolus spirituali opponat, sciunt veri Theologi. Valete.

281. Tu verò prudens Ecclesiæ Minister, si mihi credis, immo si credis Deo, & veris Ecclesiæ Magistris, non in studio, & industria tua (quæ tamen non omittere, quin diligenter adhibere debes) spem tuam,

repones pro tuo munere rectè adimplendo; sed in vitæ innocentia, ac puritate, & in studio sanctæ, humilisque orationis, per quam à Patre luminum veræ sapientiæ lumen descendit: *In sapientiæ enim, & insanius Bern. serm. 26. de dī quicunque in aliis vitæ meritis, qui cunque in alia regione (fortè religione) seu sapientiæ, nisi in sola humilitate confidit, ajebat verè sapiens Bernardus.*

282. Hoc utique præsidio substitutus sis, quanvis totam adhibeas diligentiam, totamque industriam tuam humaham: etiam si sis doctissimus, & inter filios hominum consummatus, ministerium tuum non implebis, sed in nihilum computaberis: passim, mihi crede, defices, passim periclitaberis, passim laberis, & in errores plurimos passim impinges, etiam dum securissimè incedere tibi videaris; stabunt enim semper verba divina, *Via impiorum tenebrosa: ne sciunt ubi corruant: cogitationes mortaliū timide, & incertæ providentia nostræ. Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei.* Ex quibus Augustinus sententiam illam suam conclusit consideratione dignissimam: *Errat quisquis putat veritatem se posse cognoscere, cum adhuc nequiter vivat.*

283. Denique quid morariunt? Profectò ad sacrosanctæ Ecclesiæ Sacramenta ritè tractanda, opus esse Ministris vera luce, pietate, religione, prudentiâ, nimis cæcus sit, qui non videat. Audi verò Chrysostomum, bonum utique Theologum, & verum item Ecclesiæ Magistrum: *Cum video quempiam (inquit) non amantem orandi studium, neque hujus rei fervida, diligentique cura teneri, continuò mihi palam est, cum nihil egregiae dotis in animo possidere.* Magna, & mira sententia: sed verissima, neque minus terribilis, maximè Sacerdotibus. Vide ergo, quam possis prudenter expectare in materia tam gravi, tamque difficulti, veram judicij tui certitudinem de veritate.

ritate objecti, quam inquiris, & re-
stitutio tuarum actionum, si negli-
gas orationis studium.

284. Cùm igitur tenearis ex in-
stituto tuo, & ex munere ipso, quod
geris, licet voluntariè suscepso, di-
vina Sacra menta dignè tractare; eo-
rumque defectus contingentes, &
pericula frustrationis diligentissimè
præcavere, vide tandem quid facere
te oporteat, & quò tibi sit confu-
giendum.

§. XI.

*Mensuram orationis exactè definire
supra nostram prudentiam est: ipsa
tamen oratio, quantum satis sit,
docet, ut veram tribuat securita-
tem; non tamen vacuam vero timo-
re, sed in eadē prorsus fundatam.*

285. **A** Is mihi, cuncta hec videri
tibi verissima: sed cupe-
re te ad quietem animi tui, ut dili-
gentiæ hujus specialis, cui potissi-
mum fidere, & insistere debeas pro
Sanctis Sacramentis rite tractandis,
utque in eorum administratione ca-
vere satis possis omne deceptionis
periculum determinatā regulam tibi
præscribam: signanter vero certam
orationis menuram, quoties scilicet
orandum tibi sit, & quantum tem-
poris orationi impendendum?

286. Breviter dico tibi: quan-
tum rei momentum depositit, quan-
tum tua ignorantia, & infirmitas
postulat, quantum sit satis, ut ob-
tineas à Deo, ut ipse dirigat gressus
tuos secundum eloquium suum, ut non
dominetur tui omnis iniustitia. Re-
ponis vero mihi, id unum esse, quod
maximè nescias, & quod omnino
mensurare non possis. Sed quis ama-
bō te poterit, aut sciet, nisi qui ni-
hil non novit, & potest?

287. Invenias passim Theolo-
gos benignos, qui tibi intrepidissi-
mè, ac determinatissimè præfigant
quoties debeas in vita, vel in anno
divinæ fidei mysteria credere, quo-

ties desiderare æternam beatitudi-
nem, quoties orare, quoties Deum
diligere. Non hæc invenias in D.
Thoma, Bonaventura, Magistro
sententiarum, Scoto, Alberto, Bel-
larmino, Suarez, aliisque celebri-
ribus, summique Theologis. Ce-
terum Recentiores res hujuscemodi
certa veluti clepsydræ facillimè me-
surant, plerunque tamen laxè de-
more suo. Id vero nobis vix non
risum facit, & oportet nobis edifi-
cerant, qua mēlura sint mensi Deum,
& homines, ut adeò exactè definire
valeant determinatam indigentia
nostræ, & debiti obsequii menturam.

288. Rogā puerum ingentium,
an verè patrem diligit? Respondeat
incunctanter: & maximè. Quòd si
iterum roges: quoties diligis pa-
trem in anno, vel in mensi? Quæ-
stionem demiratur, aut ridet. Ait
utique, se patrem semper diligere
(quod verum est moraliter loquen-
do); quia semper est paratus, quoties
occasio id ferat, ad debitum obse-
quium ipsi præstandum, ad ipsum
per officia filialia propitum, ac be-
nevolum sibi faciendum, quantum
satis sit, ut non temere expectare
possit ab ipso alimenta, veititum,
educationem, directionem, consili-
um, & cæterā, quæ sibi sunt neces-
saria ad vitam commodè transigen-
dam, & quæ accipere ab alio non
speret: denique ad præcaventiam
quocunque suo incommodo omnem
offensionem ipsius, maximè in re-
bus gravioris momenti.

289. Hanc ego tibi regulam,
neque magis exactam: hanc unice
mensuram cum proportione debita
rectè applicatam amoris Dei, spei,
orationis, aliorumque similium ti-
bi præfigo. Aut, si fortasse hæc re-
gula tibi non placet, accipe aliam
ex Augustino, cuius verba afferun-
tur in Libro de Ecclesiasticis Dog-
matibus. Nullum credimus ad fal-
tem, nisi Deo invitante, venire: mul-
tum invitatum salutem suam, nisi Deo
auxiliante, operari: nullum nisi oran-
tem,

tem auxilium mereri. Vide modò quām egeas auxilio Dei, maximè in rebus arduis, ac difficultibus, & orationis necessitatem tuam facile potes inde concludere. Quod si nec dum quieveris, & exactiorem adhuc mensuram omnīnō tibi designandam cōtendas, mecum sānē non ultra litigabis; illud ejusdem tibi Augustini reponam: *Quāras Augustino doctiorem;*

sed vide ne invenias prāsumptorem.

290. Sed verò quās te, ne deficias, quasi hæc nimis generalia videantur, nec ulla humana industria, scientia, vel prudentia securum te, dum practicè operatis, aliquando reddere possit. Docebit te certissimè, mihi crede, in singulis actionibus oratio ipsa (quippe quæ sola docet de omnibus, ut supra Bernardus ajebat) modum, quem practicè debeas tenere, ut verè non deficias à tuo muncere, utque veram re ipsa securitatem habeas: non tamen fateor, ut eandem agnoscas, nisi ut summum prudenti, atque probabili conjecturā, quæ non omnem formidinem, etiam valde prudentem eximat tibi, sufficiat tamen, ut cum metu, & tremore verè fālūtem tuam opereris secundūm Apostolicūm præceptūm: sciens utique te judicandum, non ab humano die, sed à Deo, cuius judicia sunt inscrutabilia, & infinitè à nostris distantia, ideoque dicēs interim, cum Propheta, *Delicta quis intelligit? Ab occulitis meis munda me, & cum B. Job, Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tādebit me vita mea.*

291. Hæc haud dubito sanctum timorem tibi incutiant: & utinam, si modò sine modo non timeas, sed moderatè, ac sobriè, ut sis prodenter cautus, atque sollicitus; non verò scrupulosus, ac pusillanimis. Tum verò quid? *Vereberis om̄ia opera tua, quod vir ille purissimæ, & innocentissimæ vitæ, cui nempe (ipsa veritate testante) similis non erat in terra, de se ipso fateri non erubescit: servies Domino cum timore, & exultabis ei cum tremore: facies, quod sapiens, qui*

nempe, timet, & declinat à malo: non quod stultus, qui translit, & confidit. Et, ut summatim dixero, non eris Phariseus superbus in te tanquam *justus confidens*, plenus arrogantiæ, & tumore, re verā tamē vacuus, & vanus: denique dives, & nullius egens in tua vanity, ac falsa præsumptione; in Dei autem judicio æquissimo, ac verissimo miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus; quæ (ut Augustinus sapienter observat) summa, & extrema hominum miseria est, eorum peccatorum videlicet, qui *De suis viribus præsumentes, adiutorium suum in rei sponsis ad firmitati superbiam*, ut insanibiles omnīnō sint.

292. Ab hujusmodi, inquam, procul aberis. Sed eris potius humilis corde, pàrvulus in oculis tuis, pauperculus, & contritus spiritu, tremens sermones *Det*, & unus de Christi pusillis, cum quo sit ejus sermocinatio, cui revelet occulta, & incerta sapientiæ suæ, quæ abscondit à sapientiis, & prudentiis, quem Deus ipse abscondat in ab seconde facie sue, quem protegat sub om̄bra alarum suarum, custodiaturque ut pupillam oculi sui, quo nihil felicius, aut tutius, nisi quis fortè credat, omnipotenter pupillam sui oculi, aut re vera non posse, aut nescire, aut nolle tueri: difices in summa experientiâ, re ipsâ, quām sit ex vero dictum, *Mihi autem adhaerere Deo bonum est: ponere in Dominō Deo spem meam.*

293. Denique vera cordis latitia, lux, sapientia, prudentia, fortitudo, constantia, magnanimitas, fiducia, regnum Cælorum, id est, pax omnem sensum exsuperans, & gaudium in Spiritu Sancto: postremo bona cuncta spiritualia, quæ verè bona sunt, tecum erunt, aut certè non erunt in terra. Vide, quæ grandia mala ex illa incertitudine, & beata ignorantia tibi immincent, si ex illa proficere velis.

294. Hæc non de nostri cerebri di-

*Aug. de
Spi. & litt.
c. 34.*

*Ex Ep. ad
Philip. 2.*

*Ex 1. Ad
Corin. 4.*

Psal. 18.

Iob. 9.

Ex Iob 9.

Ex Psal. 2.

*Aus. epis.
83. ad Hir.
lar. in re
quæ.*

*Ex Ia. 6.
Ex Prov. 3.
Ex Psal. 10.*

*Ex Psal. 11.
& 16.*

*Ex Psal. 12.
Ex Psal. 13.
Ex Psal. 14.*

discursibus, aut inanibus reflexionibus, sed de verbis expressis, ac promissionibus ipsius Dei, qui fallere nescit, certissimè tibi spondemus, ut hunc timorem Domini timere nolis, sed ardentissimè potius amare, & nullam præter ipsum securitatem querere, dum peregrinaris à Domino; neque enim aliam ullam veram invenies.

295. Nihil planè frequentius in Sanctis Scripturis. Sed, quanvis multa hic, multaque in præcedentibus expresserimus, accipe nihilominus præterea verba verè divina ex Breviario Romano (bono utique libro Theologico), in quod ex Ecclesiastico translata sunt, quibus tot inter fluctus periculorum, ac misericordiarum, quibus in hoc exilio jaetaris, non modò cor erigere possis, verum etiam repleri consolatione, & gaudio superabundare.

296. *Timor Domini gloria, & gloriatio, & latititia, & corona exultationis.* *Timor Domini delectabit cor, & dabit latitiam, & gaudium, & longitudinem dierum.* *Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis sua benedicetur.* Et rursus: *Spiritus timentium Deum queritur, & in respectu illius benedicetur.* *Spes enim illorum in salvantem illos, & oculi Dei in diligentes se.* *Qui timet Dominum (nota axigma divinū) nihil trepidabit, & non pavebit: quoniam ipse est spes ejus.* *Timentis Dominum beatam est anima ejus.* *Ad quem respicit, & quis est fortitudo ejus?* *Oculi Domini super timentes eum, protector potentiae, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & umbraculum meridiani, deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem.* Haec tenus Dei verba.

297. Quid dulcius? Quid jucundius? An non, qui Deum timet, miserum esse, periculis circumdatum, ignorantem, felicitati deputare potest? An non cum Magno Ambrosio meritò dicat, *Felix necessitas, qua*

ad meliora compellit? Apagè ergo vanos, & fictitious horrores, quibus timoris hujus verè vivifici timorem tibi lethalem ingerere contendunt aliqui per inanes fallacias, & parùm pias cogitationes.

298. Hæc est vera securitas, hæc benignitas, quam tibi spondet Theologia nostra, si, quam designat regulam, tenere velis. Hæc ars verè mirabilis, verè divina, nunquam pavendi, nunquam trepidandi, nempe semper timere, semper pavere:

Beatus homo, qui semper est pavidus;

Qui timet Dominum (rem admirabilem!) nihil trepidabit, & non pavebit. Simile videtur enigmati: sed nihil hoc axigmate certius. Scilicet, timebit, & nihil trepidabit: pavidus semper erit, & non pavebit. Quare?

Spes enim illorum in salvantem illos, & oculi Domini super timentes cum:

Quid verò timeant? Utique non deficient: quia *Non deliquerunt omnes qui sperant in eo.*

Psal. 33.

§. XII.

Certitudo, & securitas in agendo, quam Probabilismus spondet, omnino fallax est, & inanis, per omnianque contraria doctrinae Dei, indeque supra modum moribus noxia.

299. **A**lia est valde benignitas, alia securitas, & aliunde omnino quæsita, quam tibi spondet nova, & benigna Theologia Recentiorum: per quam scilicet in omni actione tua certus omnino sis, te non delinquere, & ita quidem certus, ut si delictum grave, dum quidquam agis, vel leviter timueris, graviter eo ipso delinquas.

300. Sed unde precor certitudo tanta in tot, & tantis errorum periculis? Unde conscientiis filiorum hominum tanta, & tam clara sapientiae lux in tantis ignorantia & tenebris? Profectò non aliunde (dictu mirabile!), quam à sententia conscientiae ipsius, & proprii tui judicii di-

Ambro.

G g g etat-

ctamine: quo nempè apud te judicas certò, & infallibiliter judicio singulare, absoluto, ac determinato, te nihil omisisse de diligentia debita ad quærendam sincerè, & inveniendam, veritatem, & legem Dei nulla te passione obcäcari, nullum impedimentum objecisse divino lumini, tuæ erga Deum obligationis exactam implevisse mensuram: denique rectum esse coram Deo, verèque irreprehensibile cor tuum; cùm tamen Deus ipse de omni humano corde generatim enuntiet *pravum esse, & ineskrutabile*. Id nisi certò judices in omni actione tua citrè omnem formidinem deceptionis, certò peccas hoc ipso secundum Recentiorum Theologiam. Adeò non est à timore Dei, neque à Christiana humilitate imitanda ista securitas. Sed verò, neque à Deo esse potest, cuius scilicet *Omnes viae veritas*, ut Deus ipse sèpè testatur.

Ex Hierem.
17.

Psal. 118.

301. Sanè, si vera illa, & necessaria foret ad honestè operandum, & non potius inanis, & aerea, ut toutes demonstravimus, & demonstrandum ulterius est, non solum anxiaretur cor meum, sed de mea salute penitus desperarem: alioquin verò justorum omnium, sive in Cælis triumphantium, sive militantium in terris, conscientias omnes testes appello.

302. Et tamen Lapidarius, & novus *Ecclesiæ Magister*, hanc suam certitudinem infallibilem, & conscientiæ in agendo usque adeò monstruosam securitatem, adeò existimat certam, & indispensabiliter necessariam (scilicet agendo quod probabilius credas esse prohibitum), ut inde suæ benignæ sententiæ immodicis laudibus plaudat, & nostram vehementer accuset: arguens nos insuper inconsequentiæ evidenter, ut ipse jactat; quia ex una parte dicimus, timorem deceptionis, & lapsus, quem in agendo servare debemus, esse valde prudentem, & commendabilem; ex alia verò licitè à nobis,

& prudenter posse contemni, alias nihil honestè, & prudenter operamur.

303. Sed leviusculam istam, & futilem aequivocationem, verèque apud sapientes miserandam ipsarum vocum inintelligentiam, qua multis implet paginas, & solitè jactantia triumphat, facile nos contemnimus, ac ridemus, neque timere possumus cum Apostolo decipi. Latius mox de illa dicemus.

304. Nunc verò id unum adnotare placuit notatione planè dignissimum: nempè præfatam securitatem, & certitudinem Recentiorum, illo celebri suo principio niti, quod opinio de actionis honestate minùs, aut æquè tantum probabilis, licet contingat esse re ipsa falsam, & contra legem, seu voluntatem Dei (quod esse æquè, aut magis verosimile operans ipse negare non potest), est tamen ignorantia veritatis, & legis, penitus inculpabilis, ac invincibilis: quare sufficiens est, ut omnem prorsus in agendo timorem de veritate ipsa, ac lege violanda, eximere possit, ac debeat; nam, quidquid veritas re ipsa habeat, actio non potest non esse honesta, adeòque nihil de illa formidandum, immò nec formidare licitè potes, si operari de facto velis. Ecce principium certè non Dei, cuius sermonum principium veritas, ut testatur Propheta Regius.

305. Hæc est Theologia *Magistrorum Ecclesiæ* certissima, uti contendunt, tutissima, piissima, Religiosissima, suavissima, utilissima, inexcusabilis orbi Christiano, & clavis unica Regni Cælorum, sine qua ipsorum janua (quam nempè nostra sententia claudit) hominibus patere non potest, cuius denique laudes libri non capiunt, & quam nisi firmaveris calculo tuo, etiam de hæresi fias suspectus. Vide quæsto te, quod processerit impavida Recentiorum, benignitas, & (ut moderatissimè dixerim) incredibilis confidentia.

306. Veruntamen, præter dicta, & di-

Fr. Psal.

118.

& dicenda, accipe saltem unum syllogisimum (ne concionari nos, & non disputatione causentur), quo traditae nostrae doctrinæ irrefragabilem vias efficaciam; neque enim artificium Dialecticum doctrinæ vires præbet, sed demonstrat.

Theologia, quæ non consonat, sed è diametro opponitur Theologiae Dei, & Sanctorum ejus, qui circa controversiam veri sunt Ecclesiæ Magistri, non est verissima, certissima, tutissima, religiosissima, vel piissima, sed falsissima potius, incertissima, periculosisima &c. At hujusmodi est Theologia, seu sententia benigna, Probabilistarum recentium. Ergo non est verissima, nec certissima, sed certissimè potius falsa. De consequentia nemo dubitabit Dialecticus: de Majore nemo Catholicus. Minor vero an probent evidenter testimonia à nobis producta, æquum, ac sincerum Lectorem judicem fidenter appello.

Postremus alia plura sine termino superaddere ex Scriptura, & PP. si necessum id foret, aut locus ferret. Duo tantum tibi subiectio, alterum Augustini, & alterum Bernardi, quos esse bonos Theologos, & veros Ecclesiæ Magistros (quavis benigni Probabilista non sint), nec Lapidarius ipse negaverit.

307. Igitur Augustinus sic ajebat: *Continuis vigiliis excubant (justi), ne opinio verisimilis fallat, ne decipiat sermo versutus, ne se tenebre alicujus erroris offundant, ne, quod bonum est, malum, quod malum est, bonum esse dicatur; ne ab iis, que agenda sunt, metus revolet; ne in ea, que agenda non sunt, cupido precipiter. Quæ vero ratio tanti timoris, & continuæ in agendo solicitudinis? Unde tantum impendet periculum errandi tanti faciendum? Respondet S. Doctor: Nam voluntatis propensio auctoritatem uitii querit, & quod malum est, bonum, aut bono proximum effusus est. Sic Magnus Augustinus.*

308. Accipito Bernardum: Sa-

piens (inquit) *veretur omnia opera sua, soratur, discutit, & disjudicat unius. Honorat quippe (eu)ratio, Probabilista) veritatem: qui & se, & sua omnia in eo statu, quo veritas habet, & agnoscit veraciter, & humiliter constet. Ex hoc principio rufus hoc salutare documentum elicit: Po- ne providentia modum, ne tibi sapiens videaris: Semper & ubique, atque in omnibus operibus time, ne forte excedas in aliquo. Hinc B. Job, Verebar, inquit, omnia opera mea, sciens, quod non parceres delinquenti. Ita verbis docebat cælestis hic Magister. Qualiter autem factis, testatur ejus vita; non enim erat similis mei, & aliorum, qui nempè dicimus, & non facimus: expressit autem ipse verbis paucis, sed multum significantibus: Vereor (inquit) omnia opera mea, & Epif. 306. quod operor, non intelligo.*

Bern. serm.
3. de Adv.
Dom. Paul.
10. ante fin.

In tract. de
formit. ho-
nes. vit. ad
med.

309. Ecce securitas, ecce certitudo, ecce iustorum agendi modus, secundum Augustini, & Bernardi Theologiam, a qua nec abeunt, nec abire possunt reliqui Sancti Ecclesiæ Doctores, quia nec minus expressa, nec minus frequens, in ipsis Dei Scripturis est: Tu modò confer illar, Lector Christiane, cum benigna Theologia Recentiorum, & luce ipsa clarius videbis, non manifestius tenebras luci opponi, quam illi in omnibus, & per omnia opponatur, Probabilistarum Theologia.

310. Videant ergo, vel ipsi Recentiores, quid non evidens sit in proximo discursu nostro, quoniam legitimum esse certum est, nisi tota Logica errer. Ipse vero concludit evidenter (ut temperatè dixero) falsitatem doctrinæ, quam Probabilista moderni, omnium vero confidentissimè Lapidarius, unanimiter jam propugnant, & eximiè nobis commendant, tanquam optimum fructum Probabilismi sui, dantis per artificium, subtilium reflexionum, absolutam cōscientiæ certitudinem, & plenam adeò securitatem, ut sit prorsus incompossibilis cum omni-

Ggg 2 pec-

Aug. li. 22.
de Civit. c.
33.

Serm. 12. de
temp. ac se-
p. alias.

Bern. ferm.
8. in Pfal.
Quia habui.

peccandi timore. O fiducia privilegium! O prærogativam securitatis perfectæ! licet cum Bernardo exclamare.

311. Hoc nempè privilegio omnimodis egebat Probabilitus, ut possit aliquandiū subsisterè, maximè, postquam concuti, & oppugnari vehementius cæpit. Utique n: hil eos, quibus nimia placet libertas, & jucunda ipsius benignitas, sic in sententia firmat, & immobiles pænè facit, sicut fallax hæc certitudo, & inanis securitas, quam promittit.

312. Hinc fit, ut multi ipsorum non tantum omne studium de re ista summa contemnant, sed & fugiendum prorsus existimant: adeò ut, si quid interdum invitos eos audire contingat, quo dubitare incipient, aut timere, statim diligenter ab eo, quod audierint, mentem avertant, & in suam reflectant beatam certitudinem, qua possint per reflexa dictamina in omni opere suo, juxta sententiam benignam agendo, adeò manere quieti, ac securi, ut peccatum nec leviter timere debeant, quidquid sit, an agant re ipsa contra divinam voluntatem, ac legem, O, avertat Deus à Christianorum cordibus tam perniciosa securitatem.

§. XIII.

Compendiaria complexio doctrinæ data per totam controversiam.

313. **U**T tandem aliquando accedamus ad demonstrandam inanitatem retorsionis nostri argumenti proximè præcedēti controversia producti, quam ex articulo primo damnato de praxi opinionis probabilis in materia Sacramentorum nonnulli Recentiores Probabilistæ contra sententiam moliuntur, (omnium verò cōfidentissimè Lydius Lapidarius); quæ retorsio, ut vidiisti, occasionem præstitit nobis ad controversiam istam gravissimam tractandam (admodum fusè fateor,

non tamē inutiliter, ut spero): enītius doctrinæ traditæ brevem tibi summam, ut ad illam deinceps utrāque agendi regulam comparemus, nostram scilicet, & Recentiorum, & utra eārum veritati concordet, utra verò repugnet, facile videas.

314. Igitur obligatio fugiendi semper malum omne morale, & amplectendi bonum quodvis honestum (necessarium videlicet ad finem ultimum), oritur ut à primo principio, universalique fundamento, à prima regula moralis honestatis, per ordinem ad quam omnis actio moralis dicitur, vel bona, vel mala, prout scilicet ipsi concordat, aut repugnat.

315. Regula verò prima moralis honestatis est lex, seu voluntas divina; quidquid sit, an in Deo cogitari possit à nobis regula alia ratione distincta, de quo nihil ad præfens curandum est, dummodò prima regula dicatur esse aliquid divinum, de quo non est ab aliquo dubitandum.

316. Ex his concluditur, totam obligationem (utique generalem, ac summam) vitandi semper omne malum morale, & prosequendi omnem bonum honestum, oriri ut à principio, primoque fundamento, à voluntate, seu lege Dei, summè à nobis amanda, atque semper pro viribus quærenda, ut nostras illi conformemus actiones.

317. Hoc stabilito principio, statim evidenter appetet, totam obligationem, qua in omni actione nostra tenemur diligenter cavere omnem errorem, seu deceptionem, ex qua sequatur proximo malum, quodcumque deum sit, spiritualē scilicet, vel corporale, temporale, aut aeternum, irreparabile, vel reparabile, descendere ut à prima radice, adquato principio, universalique fundamento, & ab ipsa prima regula honestatis, id est, voluntate divina, prohibente prædictum ma-

lum

Ium inferre, seu (quod eodem reddit) præcipiente, ut illud caveamus: adeo ut, hac voluntate non intellecta tanquam primâ mensurâ obligationis nostrâ, nulla possit in nobis intelligi moralis obligatio. Unde, si per possibile, vel impossibile, malum imminens proximo ex nostra actione, à voluntate Dei non prohibeatur, nulla obligatione morali tenebimus illud vitare, neque verè peccabimus, si non vitemus, etiam scienter, ac voluntariè; quia nullus aliquando peccare potest, nisi recedat à voluntate Dei, seu prima regula moralis honestatis, cùm non aliud peccare sit, quâm recedere à regula, cui moralè suam actionem operans conformare deberet.

318. Hinc rursus patet in materia præsenti: primò, ministrum Sacramentorum ideo (tanquam propter rationem adæquatam, in quam tota resolvitur obligatio) teneri diligenter cavere omne periculum frustrationis ipsorum, & (quod eodem reddit) omni studio contendere ad habendum judicium verum de reali, ac legitima cuiusvis Sacramenti constitutione, quia id ipsi præscribit voluntas Dei severissimè, ac strictissimè. Secundò, eandem esse regulam primam moralis honestatis in hac, ac in aliis materiis, saltem formaliter, & quoad substantiam, videlicet divinam voluntatem.

319. Tertiò hinc, secundariam, & proximam agendi regulam (id est, judicium nostrâ rationis, quo proximè dirigimur ad agendum) eandem quoque esse, nec ex ulla materia diversitate aliquam varietatem sortiri posse, nisi ut summum accidentalem, & quasi materialem duntaxat. Utique nulla regula secunda, ut talis, variari aliquomodo potest non variatâ regulâ prima, cui nempè omnino commensurari debet, & conformari, alioqui non erit recta, adeo que nec regula erit.

320. Cæterum, quia voluntas divina, estò sit una, & eadem in se

ipsa, multa tamen nobis præscribit, vel fugienda, vel amplectenda, omnia autem ordinatisimè, & cum respectu debito ad finem nostrum ultimum, ad quem nos ut regula moveret; hinc fit, ut omnia objecta non eodem modo præcipiat, sed diverso, ac proportionato ipsorum objectorum naturæ, & ordini, quem habent ex se ad eundem ultimum finem. Cùm igitur objecta, alia sint aliis immediatoria, efficaciora, magis necessaria, ad finis ultimi consecutionem; itemque per oppositum alia, magis contraria, immediatiùs opposita, efficaciùs impeditiva, quæque longius removeant, & irrevocabiliùs ab ipso fine: consequens est, ut voluntas Dei sapientissima, atque rectissima, efficacius feratur, ac propensiùs in aliqua objecta præ aliis, unumquodque eorū scilicet strictiùs, ac severiùs, vel jubendo, vel prohibendo secundùm propriam cuiuscunque naturam, & ordinem, quem habent ad finem ultimum.

321. Hinc voluntas creata efficaciori quoque conatu, propensiore studio, ac diligentia in eadem objecta moveri debet, alioqui voluntatis divinæ directionem, & ductum non sequetur, proindeque deficiet à suo munere, nec primæ suæ regulæ conformabitur, indeque mala moraliter erit; quod tamen summo studio debet vitare.

322. Jam, cùm recta, ac legitima administratio Sacramentorum sit objectum naturâ suâ admodum excellens, ac nobile, quodque pluribus titulis magni momenti habeat ad finem ultimum ordinem, ac respectum admodum proximum, necessarium est, ut lex, seu voluntas divina strictè admodum & urgenter hominibus illud præcipiat præ pluribus aliis objectis: unde fit consequenter, ut voluntas etiam humana valde speciali diligentia, ac studio ad illud exequendum moveri debeat.

323. At quisquis specialiter obstrictus est ad exequendum aliquod ob-

objectum, tenetur pro mensura obligationis adhibere specialem diligentiam ad inquirendam veritatem, & legem, adeoque ad evendum errorem circa memoratum objectum. Cavere autem diligentius errorem, seu veritatem studiosius inquirere, est procurare certiorem notitiam, judiciumque ad agendum firmius, ac immobilius, per quod nimis ope-
rans longius recedat ab omni decep-
tionis periculo.

324. Patet ergo ministru[m] Sa-
cramentorum, ad quorum rectam
administrationem adeo specialiter
obligatur, debere, ex proprio munere
suo, speciali conatu veritatem inqui-
rere, atque adeo judicium, quo ad
agendum dirigitur, debere esse fir-
mius, ac certius in ipsis conficiendis,
aut conferendis, quam debeat esse
in aliis materiis, quæ tantum momenti
non sunt.

325. Ceterum hujus diligentiae
specialis determinatam, certamque
mensuram exacte definire nemo va-
leat: nos certe nec scimus, nec aude-
mus. Illud vero certissimum existi-
mamus, diligentiam, cui maximè fi-
dendum, & specialiter insistendum
sit, non esse studium, & industria
humanam (quavis haec etiam debeat
adhiberi, & accuratius in praesenti
materia), sed accessum ad Deum sa-
pientiae fontem per vitæ puritatem,
& juge orationis studium.

326. Veruntamen, nō credimus
fieri posse, moraliter, ac per se lo-
quendo, ut Sacramentorum minister,
etiam adhibitæ diligentia debita, as-
sequatur judicium certum, absoluta,
& perfecta certitudine de veritate
Sacramenti, quod conficit, & recti-
tudine suæ operationis. Quare nec
credimus esse necessarium, sed suffi-
cere omnino judicium prudens, ve-
rèque probabile, quod dici solet cer-
tum pro conditione materia mora-
lis, nempè, quod non excludat om-
nem deceptionis timorem, sufficiat
tamen ad ipsum superandum (idest,
ad agendum oppositum, non obstan-

te timore illo) citrè omnem temeri-
tatem.

327. Porro nulla est temeritas,
sed prudentia maxima à Deo, &
Sanctis omnibus, summis ubique
laudibus commendata, operari cum
aliquo deceptionis timore, dummo-
dù simul judices actu prudenter, ve-
rèque probabiliter, te re ipsa non de-
cipi, quanvis possit contingere, ut
decipiaris. Sic mihi Deum o[ro] ope-
rari contingat, dum fuero in hujus
sæculi caliginosa nocte, *Donec dies ex parte
elucescat, & lucifer oriatur in corde meo*, interim namque, neque in do-
ctrina ipsius, neque in *Sanctorum ejus verbis*, aut factis, principium
aliud verum invenio verae, ac perfe-
ctæ securitatis.

328. Ubi nota (quod fusus mox
exponemus, ne fortè interim ex La-
pidario nimis vulgariter hallucine-
ris), memoratum timorem decep-
tionis ideo à nobis prudentem, &
sanctum appellari ex Dei, & Sanctorum
doctrina: non quasi tunc dum
actu operamur, habeamus aliquod
fundamentum sufficiens ad pruden-
ter credendum, quod decipiamur;
hoc enim non cohæret in via nostra
cum judicio absoluto verè probabili
de restitutio[n]e nostræ operationis,
quale omnino requiritur ad honestè
operandum: sed ideo, quia motivum
nostræ judicij, licet à nobis verum ab-
solutè credatur, videmus tamen esse
naturā suā absolutè fallibile, quod-
que ex se nō repugnet actu conjungi
cum ejusdem judicij falsitate. Id ve-
rò sufficit ad fundandum timorem
verè prudentem, & maximè lauda-
bilem, ne fortè nobis actu contingat,
quod videmus posse contingere, li-
cet quod non contingat de facto, pro-
babiliter judicemus, & ideo contra-
dictum timorem non temere, sed
prudenter agamus, prout suo loco
late exponemus, & exemplis per-
spicuus explicabimus.

329. En tibi lapidarie Lapi-
dator noster, ne te diutius suspensum
detineamus, quid apud nos signifi-
cat,

cet, & apud omnes sapientes, & cor-
datos, contemnere prudenter timo-
rem, quem honestè, & prudenter,
dum operamur, possumus, ac debe-
mus habere. Tu autem, ut appareat,
existimasti, dum dicimus, pruden-
tem timorem prudenter etiam posse
contemni, significare nos intendisse,
ipsum esse omnino abiciendum con-
spendum, aut conculcandum. Qua-
propter oro te benevolè, & amicabi-
liter, ut de tuo gloriofo, nec tamen
magnō libro, illa saltem non pauca
folia decerpas, quæ tam inani hallu-
cinatione implevisti; neque enim
debet in materia adeò seria, & cum
tot viris adeò prudentibus (licet eos
tu passim non prudenter contemnas)
adeò clara æquivocatione nugari, ne-
que nugari solum parùm, aut semel,
sed nimis tumidâ, ac frequenti ja-
stantiâ.

330. Hic verò concludamus ex
doctrinæ summa præmissa, regulam
secundam agendi (hoc est, judicium,
quo ad agendum dirigimus) in mate-
ria Sacmentorum aliam non esse,
sed eandem omnino, saltem forma-
liter, & quoad substantiam, quia
eandem nobis applicat regulam pri-
mam, videlicet divinam voluntatem,
in hac, ac in aliis materiis: habere
tamen hic, & in aliis similibus ob-
specialem gravitatem ipsarum di-
versitatem quandam, veluti acciden-
talem, ac materialem, quam ex re-
spectu ad ipsam materiam ipsa quo-
que subinduit regula prima. Hæc uti-
que, et si una, & eadem sit, non ta-
men omnia objecta eodem modo re-
spicit, sed diverso, ac proportionato
ipsorum objectorum naturæ: nempè,
quæ sunt majoris momenti, severius,
ac strictius jubet, aut prohibet. Un-
de & secunda regula, ut conforme-
tur primæ, diverso modo, nempè
firmius, ac certius, regulam primam
applicare debet ad memorata objec-
ta, quæ ad alia, quæ non sint æqua-
lis momenti. Hæc omnia in præ-
dibus latè, exposita relinquimus,
& ostensa.

ARTICULUS VI.

*Doctrina traditæ nostra, & vera sen-
tentia, non modò nulla ex parte re-
pugnat, quin immò ex illa validè
comprobatur.*

§. I.

*Regula agendi juxta nostra prin-
cipia breviter, ac diluci-
dè exposita.*

331. **S**æpè jam in decursu eam
satis distinctè, prout occa-
sio ferebat, indicavimus. Hic verò,
ut retorsionis Recentiorum inanitas
evidenter appareat, paulò distin-
ctius exponenda est, & cum doctri-
na tradita comparanda.

Igitur in nostris principiis ad
agendum prudenter, & honestè, ne-
cessarium est, & sufficiens, judicium
absolutum, atque directum, de ve-
ritate, & honestate objecti, quo nem-
pè, post quæsitam sincerè, ac dili-
genter legem Dei, operans judicet
probabiliter, id est, rationabiliter,
ac prudenter objectum esse re ipsa
honestum, & (quod in idem redit)
actionem suam circa tale objectum
nullatenus opponi, sed potius con-
formari re verâ cum ipsa lege, seu
voluntate Dei, illud, vel per se ipsa
immediate, vel medio imperio
humani legislatoris, præcipiente,
vel saltem approbante, aut objectum
oppositum prohibente.

332. Judicium verò prudens, ac
rationale, est illud, quod innititur
fundamento, aut motivo, intrinse-
co, aut extrinseco (id est, rationis,
vel auctoritatis, quæ siquid valet, in
rationem resolvitur) quod vel sit uni-
cè verosimile, vel, si sit ab opposito
motivum aliud considerabile, ita ipsi
præponderet, ut post serio libratum
utriusque momentum, appareat ope-
ranti connexionum absolute, ac deter-
minatè (licet non connexione peni-
tus infallibili) cum veritate objecti,
quam